

UiO : **Det juridiske fakultet**

Teknologinøytralitet i opphavsretten

Betraktninger om lovgivers bruk av teknologinøytralitet på generelt nivå, og i opphavsretten. Spesielt fokus på problemstillinger knyttet til teknologinøytralitet innenfor reglene om opphavsrettens innhold.

Kandidatnummer: 533

Leveringsfrist: 18.05.2021

Antall ord: 14059

Innholdsfortegnelse

1	INTRODUKSJON AV FORSKNINGSSPØRSMÅLET.....	1
1.1	Forskningsspørsmålet.....	1
1.2	Metode og fremstillingen videre	3
1.3	Kildemateriale og avgrensninger	3
1.4	Overordnet om opphavsrett.....	5
1.5	Historisk	6
2	HVA ER TEKNOLOGINØYTRALITET?.....	8
2.1	Definisjon.....	9
2.1.1	Negativt definert	10
2.1.2	Nøytralitet mellom analoge og teknologiske løsninger	10
2.1.3	Nøytralitet mellom teknologier	11
2.2	Hvorfor teknologinøytralitet?	12
2.3	Fordeler og ulemper	15
2.4	Teknologinøytralitet i åndsverkloven overordnet	17
3	OPPHAVSRETTENS INNHOLD.....	18
3.1	Eksemplarfremstilling.....	19
3.1.1	Er eksemplarfremstillingretten teknologinøytral?	20
3.2	Tilgjengeliggjøring for allmennheten	23
3.3	Midlertidige eksemplarer og andre unntak	26
3.3.1	Midlertidige eksemplarer etter § 4.....	27
3.3.2	Unntak for strømming i § 3 tredje ledd	29
3.3.3	Kopiering til privat bruk i § 26.....	31
3.3.4	Databaser	33
4	OPPSUMMERINGER OG BETRAKTNINGER.....	35
4.1	Oppsummeringer.....	36
4.2	Mulige løsninger	37
5	LITTERATURLISTE	40

1 Introduksjon av forskningsspørsmålet

I det følgende vil jeg undersøke hva som menes med begrepet teknologinøytralitet, hvorfor lovgiver ønsker at loven skal være teknologinøytral, og hvordan de ulike bestemmelser i den norske opphavsretten harmonerer med målsettingen om teknologinøytralitet.

Samfunnet er stadig i utvikling. I forbindelse med utviklingen av nye teknologiske løsninger har lovgiver støtt på problemer med at ordlyder og formuleringer i loven i økende grad ikke lenger omfatter det loven er ment å verne. For å hindre slike teknologiske «hull» i loven, har en rekke lover blitt revidert for å imøtegå denne utfordringen, deriblant åndsverkloven.¹ I forarbeidene til de reviderte lovene har lovgiver lagt vekt på at den nye formuleringen skal være «teknologinøytral». Det er i midlertid svært få forarbeider, eller andre uttalelser fra lovgiver, som definerer eller utdyper hva som menes med dette begrepet.

Målsettingen om teknologinøytralitet har skapt problemer på en rekke rettsområder. Spesielt innen opphavsretten har den økende bruken av teknologi reist nye spørsmål som utfordrer måten loven har vært utformet på. I denne oppgaven vil jeg derfor se nærmere på hvilke problemstillinger teknologinøytralitet reiser, både som lovutformingsprinsipp og i forhold til opphavsrettens innhold.

1.1 Forskningsspørsmålet

Teknologinøytralitet er problematisk, blant annet fordi lovgivers forhold til dette er et lite behandlet tema. Begrepet tas opp i flere sammenhenger både i opphavsretten og andre rettsområder, men det er lite materiale om hva lovgiver mener med teknologinøytral lovgivning.

Lovgiver har også latt være å diskutere om teknologinøytralitet i det hele tatt er en realistisk og fornuftig målsetning. Det virker heller ikke som det er diskutert fordeler og ulemper med et slikt lovutformingsprinsipp, og om formuleringen «teknologinøytralitet» er en god formulering for hva lovgiver ønsker å oppnå. Også etiske spørsmål om hva teknologinøytralitet kan føre med seg bør tas hensyn til før man begynner å benytte dette som et generelt prinsipp. Skal teknologinøytralitet for eksempel prioriteres over andre lovutformingsprinsipp? Hvordan skal eventuelt slike avveininger foretas, og av hvem? Det er heller ikke diskutert om teknologinøytralitet i opphavsretten skal bety det samme som når det kommer til en teknologinøytral

¹ Eksempel på reviderte lover: inkassoloven, straffeloven, åndsverksloven mfl.

strafferett. Dette er spørsmål som er viktige å diskutere, og som kan skape problemer med implementeringen av en teknologinøytral lov dersom de ikke klargjøres.

Når det kommer til teknologi og opphavsrett kan det «neppe bestrides at dagens opphavsrettsregler langt fra fungerer optimalt i møte med ny teknologi.»² Begrepene og hensynene bak reglene er gamle, og teknologinøytralitet og opphavsrett kan virke som de ikke passer så godt sammen. Lovverket har alltid slitt med å holde følge med ny teknologi. For opphavsrettens del er det referanser til forsøk på teknologinøytrale lover allerede fra forarbeidene fra 1983, og tidligere forarbeider har også tatt opp problemstillingene. I forarbeidene het det at «[s]elv om lovreglene langt på vei er utformet på en slik måte at reglene ikke er bundet til en bestemt teknikk, er det nødvendig å foreta visse tilpasninger av reglene av hensyn til utviklingen av den nyere teknologi».³ Det er dermed ikke et nytt problem at teknologisk utvikling byr på problemer for opphavsretten.

I forhold til teknologinøytralitet innenfor reglene for opphavsrettens innhold, er dette spesielt interessant å se på ettersom disse reglene var noen av de første som vernet om opphaverens rett til sitt eget verk. Det er altså snakk om regler og prinsipper like gamle som opphavsretten selv, og som utgjør grunnmuren for hva opphavsretten har blitt i dag. Opphavsrettens innhold består av to sentrale rettigheter: Retten til å fremstille eksemplarer av et verk og retten til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten, som begge fremgår av åvl. § 3. Jeg vil komme tilbake til innholdet i disse bestemmelsene i kapittel 3.1 og 3.2. I tillegg vil jeg ta for meg noen av unntakene fra disse rettighetene i kapittel 3.3, fordi de er med på å illustrere problemstillingene teknologinøytral lovgivning har bragt med seg.

Et forsøk på å gjøre resten av loven teknologinøytral vil være fåfengt dersom disse bestemmelsene ikke går foran som et godt eksempel. Nettopp fordi reglene om opphavsrettens innhold er såpass sentrale, og er temaer som alltid vil komme opp i forbindelse med opphavsretten og teknologinøytral lovgivning, så er det disse reglene jeg har valgt å fokusere på i denne avhandlingen.

² Rognstad (2009) s. 547.

³ NOU 1983:35 kapittel 3, del 3.

De ulike problemstillingene jeg vil ta opp i forbindelse med teknologinøytralitet i opphavsretten er blant annet om dagens begreper fungerer i møte med nye teknologiske løsninger, eller om disse ikke lenger passer så godt på måtene åndsverk kan fremstilles på og brukes i dag. Jeg vil også diskutere om begrepene i seg selv er teknologinøytrale, og om gjennomføringen av reglene vil imøtekomme målsetningen om en teknologinøytral lov.

1.2 Metode og fremstillingen videre

Ettersom teknologinøytralitet er en slags uuttalt måletsning med lovteksten, vil jeg tilnærme meg forskningsspørsmålet på en mer lovanalytisk metode heller enn vanlig juridisk lovtolkning. Jeg vil se på hvordan teknologinøytralitet har blitt benyttet av lovgiver og til hvilke formål, i tillegg til å se på om lovteksten faktisk gjenspeiler ønsket om en teknologinøytral lov. På denne måten vil jeg belyse noen problemer som oppstår ved lovgivers bruk av begrepet, og samtidig foreta en del ordlydsfortolkninger.

I fremstilling videre vil jeg dele avhandlingen i to hoveddeler. Den første hoveddelen vil omhandle teknologinøytralitet og lovgivers vurderinger på et mer generelt grunnlag. Jeg vil deretter gå gjennom ulike problemer teknologinøytralitet har for opphavsrettens del, ved å undersøke hvordan teknologinøytralitet er gjennomført i ulike deler av loven. Jeg vil spesifikt se på teknologinøytralitet i møte med rettighetene en opphaver får, både eneretten til eksemplarfremstilling og eneretten til å tilgjengeliggjøre noe for allmennheten, samt noen unntak fra disse.

For å undersøke dette nærmere, er det først nødvendig å gå nærmere inn på hva teknologinøytralitet innebærer i kapittel 2. Jeg vil også diskutere fordeler og ulemper med teknologinøytralitet som lovutformingsprinsipp, samt se på noen etiske spørsmål. Deretter vil jeg illustrere utfordringene teknologinøytralitet medfører for opphavsretten i kapittel 3, ved å undersøke hvordan prinsippet benyttes i reglene om opphaverens eneretter og unntakene fra disse. Jeg vil også se overordnet på andre steder i åvl. Der teknologinøytralitetsutfordringer kan forekomme. Til slutt vil jeg komme med noen oppsummeringer og avsluttende bemerkninger i kapittel 4, og se på noen mulige løsninger.

1.3 Kildemateriale og avgrensninger

I det følgende vil jeg diskutere hva teknologinøytralitet er og hva som menes med dette fra lovgivers perspektiv. Jeg vil også se på hvordan teknologinøytralitet er implementert i opp-

havsretten ved å se på åndsverkloven og de ulike tidligere versjonene av denne, samt tilhørende forarbeider og proposisjoner. I tillegg vil det være behov for å se til andre lovforarbeider, blant annet til tinglysingsloven, inkassoloven og tvangsfullbyrdelsesloven. Det vil også være relevant å se til eksempler på forsøk på teknologinøytral lovtekst fra andre lover, nettopp fordi teknologinøytralitet er et lite diskutert tema fra lovgiver side. Jeg vil også se til noen artikler og andre arbeider som tar opp teknologinøytralitet i forhold til andre lover for å belyse temaet ytterligere.

Oppgaven vil dessuten begrense seg til opphavsrett, og ikke andre immaterielle rettigheter. Dette fordi det sterke vernet til nettopp opphavsretten gir, vil bidra til særlige problemstillinger når det kommer til lovens anvendelighet i fremtiden. I tillegg er opphavsretten eldre enn de andre immaterielle rettighetene, noe som også fører til særskilte problemer når det kommer til ord og uttrykk som blir benyttet i dagens lov. Ytterligere avgrensning vil være å kun ta for meg innholdet i opphavsretten og unntak fra denne, ettersom temaet teknologinøytralitet i lov er et utømmelig emne som er nødt til å begrenses. Ved å ta opp problemstillinger som knytter seg til de grunnleggende rettighetene, vil dette kaste lys over noen av de problemene som også vil gjelde for andre deler av lovverket.

Reglene om teknologinøytralitet i opphavsretten er et lite behandlet område som også er svært fragmentert. Derfor vil jeg i tillegg til lovforarbeider og lovkommentarer også se på ulike artikler og avhandlinger der temaet har blitt belyst. Avhandlingen vil begrenses til kun å se på opphavsretten i Norge, da opphavsretten i andre land kan reise andre typer problemstillinger enn de jeg ønsker å se nærmere på i det foregående. Jeg vil i midlertid måtte se noe til opphavsretten i EU, samt noen andre internasjonale regler da norsk opphavsrett i stor grad blir påvirket av endringer på disse nivåene. Norge må forholde seg til utviklinger i det internasjonale regelverket, og det kommer stadig nye endringer og direktiver som Norge må inkorporere. EØS-komiteen besluttet blant annet den 9. juli 2004 å innlemme opphavsrettsdirektivet i EØS-avtalen vedlegg XVII om opphavsrett, jf. EØS-komiteens beslutning nr. 110/2004.

For å gi en bakgrunn for de ulike problemstillingene som kan oppstå ved opphavsrettens møte med teknologi, vil jeg først redegjøre kort om opphavsretten generelt og dens utvikling. Dette vil skape et bakteppe for hvordan teknologinøytralitet har fulgt opphavsretten som en problemstilling helt siden de tidligste reglene om vern kom. Det er også relevant å se på de

generelle reglene om opphavsrett, da bakgrunnen for mange av problemstillingene bunner ut i at reglene for opphavsrett gir et sterkere vern enn alle de andre immaterielle rettighetene.

1.4 Overordnet om opphavsrett

Opphavsretten er en av flere immaterielle rettigheter, som handler om rettighetene noen har til intellektuelle verdier slik som et bilde, et patent eller et varemerke. Opphavsrett er betegnelsen på det rettsområdet som regulerer en skapers enerett på ulike verk, som kan være av litterær, vitenskapelig eller kunstnerisk art. Dette rettsområdet er regulert i åndsverkloven fra 2018 (heretter kalt åvl.), og skal beskytte opphavere mot ulovlig kopiering eller utnyttelse av deres kunstneriske innsats.

Formålet med opphavsretten, slik det fremgår av åvl. § 1 er å «gi rettigheter til de som skaper, fremfører eller investerer i åndsverk» og på denne måten oppfordre til kulturell produksjon. Samtidig skal reglene sikre en balanse mellom «rettighetshavernes interesser på den ene siden og brukernes og allmennhetens interesser på den andre siden» ved å begrense disse rettighetene. I tillegg skal reglene legge til rette for at åndsverk og andre prestasjoner enkelt kan brukes etter avtale og sikre at samfunnet får dra nytte av åndsverk der dette er rimelig.

Begrepet åndsverk som nevnes i § 1 sikter til den type verk som kan ha vern etter opphavsretten, og er nærmere definert i lovens § 2. Av denne fremgår det at åndsverk kan være alle slags typer av litterære eller kunstneriske verk «som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnsett». Dersom verket oppfyller disse vilkårene vil verket ha 'verkshøyde' og bli regnet som verneverdig.⁴

Den som er skaper av et åndsverk blir omtalt som opphaver, og det er denne personen som får rettighetene til sitt verk. Disse rettighetene består av en enerett til å fremstille eksemplarer av verket, så vel som en enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten jf. åvl. § 3 første ledd. Denne retten har opphaver i hele hans eller hennes levetid, i tillegg til 70 år etter døden jf. åvl. § 11. Det er denne lange vernetiden som gjør opphavsretten så spesiell i forhold til de andre immaterielle rettighetene.

⁴ For nærmere redegjørelse for hva vilkåret i § 2 innebærer, se til HR-2017-2165-A (Il Tempo Gigante) og HR-2007-1613-A (Huldra).

1.5 Historisk

Opphavsretten har alltid endret seg i takt med samfunnet. Helt fra den fullstendige mangelen på vern for forfatterens verker, via de tidlige franske opphavsrettsreglene fra 1790-tallet og endringene verdenskrigene førte med seg, opp til i dag. Det har hele tiden vært nødvendig for opphavsrettsreglene å endre seg for å ta hensyn til nye typer åndsverk og måter å fremstille disse på. Dermed har spørsmålet om en bærekraftig og teknologinøytral lov vært fremtredende helt siden opphavsrettens barndom.

Den første beskyttelsen som kom forfatterne til gode var da «The Stationers' Company» kjøpte opp en kopi av verket til ulike forfattere og registrerte disse i et register på 1500-tallet.⁵ Dette ble etterfulgt av den første forfatterloven, som riktignok tok sikte på å beskytte boktrykkerne mer enn forfatterne, Dronning Annes lov av 1709. Denne loven kom som en reaksjon på at eksemplarer av forfatterens verker, på grunn av fremveksten til boktrykkerkunsten, nå kunne masseproduseres og spres til massene på en helt annen måte enn før. Boktrykkerkunsten var en ny teknologi som muliggjorde spredning av verk på en helt annen måte enn det hadde vært mulig tidligere. Dette gjorde at samfunnet så behovet for at skapere av verk skulle få vern for sin innsats.

På 1790-tallet var det at opphavsretten virkelig tok fart. Etter avskaffelsen av det franske kastesystemet, ledet Frankrike an med både en lov for enerett til offentlig fremføring av verk,⁶ og det berømte franske dekret som ga opphaver enerett på salg og spredning av sine verk både mens han levde og i 10 år etter sin død.⁷ De andre landene i Europa fulgte etter med lignende lover ut over 1800-tallet.⁸ Dette illustrerer at opphavsretten har vært et internasjonalt rettsområde helt fra gammelt av.

Da 1. verdenskrig og den kalde krigen kom, førte dette til et stort teknologihopp. Nye metoder å sende informasjon ble funnet opp, slik som radiosignaler tidlig på 1900-tallet,⁹ og fjernsyn

⁵ Rognstad (2019) s. 23.

⁶ Lov av 19. januar 1791.

⁷ Det franske dekret av 19. juli 1793: «relatif aux droits de propriété des auteurs d'écrits en tout genre, des compositeurs de musique, des peintres et des dessinateurs» - oversatt til: eiendomsrettigheter til forfattere av alle slag, komponister, malere og tegnere.

⁸ Rognstad (2019) s. 24.

⁹ Wikipedia (2021).

på midten av 1930-tallet.¹⁰ Dette skapte et behov for å implementere disse nye metodene i opphavsretsreglene. På dette tidspunktet var den norske åndsverkloven av 1930 nylig ferdigstilt, men for å bedre tilrettelegge for nordisk rettsenhet ble det planlagt endringer i den relativt nye loven.¹¹ Arbeidene ble satt på vent da 2. verdenskrig var et faktum, men innen lovgiver fikk fullført endringsarbeidet var situasjonen endret. Fjernsyn ble vanligere blant amerikanere på 1950-tallet, og radio var blitt noe alle hadde. Ettersom disse teknologiene ble vanligere i samfunnet, ble behovet for nye oppdaterte opphavsretsregler tydelig. I tillegg hadde det kommet en rekke nye internasjonale reguleringer som Norge forpliktet seg til.¹² Dermed ble åndsverkloven av 1961 til. Denne loven inneholdt få endringer an sentrale opphavsrettslige regler, men skulle vise seg å være fremtidsrettet nok til å vare i 57 år, riktignok med en rekke endringer og revisjoner.¹³

Loven fra 1961 ble til slutt erstattet av en ny åndsverklov i 2018. Noe av bakgrunnen for den nye loven var endringer på internasjonalt plan, i tillegg til et behov for modernisering og simplifisering av den eldre utgaven. Det var også et behov for å tilpasse loven for mer moderne teknologi fordi «[d]a åndsverkloven ble til på 1960-tallet og ved senere revisjoner kunne man vanskelig forutse den teknologiske utviklingen og hvilke omfattende muligheter for utnyttelse av åndsverk det gir.»¹⁴

Mye skjedde på teknologifronten fra 1961 til arbeidene med den nye loven kom i stand. Da internett kom, spredte dette seg som kommunikasjonsform fortere enn de fleste hadde sett for seg. Rettssamfunnet var ikke forberedt på den store samfunnsendringen dette medførte. I likhet med da boktrykkerkunsten kom, medførte Internett at «skaping, produksjon og utnytting» av verker kunne skje fortere og mer avansert enn tidligere.¹⁵ Utviklingen krevde at opphavsrettsvernet ble utvidet til å gjelde andre former for kopiering og andre typer verk enn før. Det krevde også at det ble innført sanksjoner for brudd på opphavsretten, som ikke hadde eksistert før nå. Dette var fordi at teknologien ikke bare hadde utviklet seg i en rasende fart, «men også

¹⁰ Wikipedia (2021).

¹¹ Rognstad (2019) s. 30.

¹² Endring av Bernkonvensjonen i 1948 og vedtakelse av Verdenskonvensjonen om opphavsrett i 1952.

¹³ Rognstad (2019) s. 30.

¹⁴ Torgnesskar (2011) s. 31 og 32.

¹⁵ Direktiv 2001/29/EF punkt 5 i fortalen.

utbredelsen av teknologien i samfunnet.»¹⁶ Resultatet ble at helt vanlige mennesker nå var i stand til å utnytte opphaverens verk gjennom enkle prosesser fra sin egen datamaskin, uten i det hele tatt være klar over at dette brøt med opphavsrettsvernet.

I forbindelse med dette har det oppstått en rekke nye utfordringer, spesielt når det kommer til «anvendelse av opphavsrett i forbindelse med digital teknologi [...], [og] bruk av opphavsrettslig beskyttet materiale på Internett.»¹⁷ Dette har krevd at lovgiver har måttet komme opp med nye formuleringer, og nye måter å regulere bruk av opphavsrettslige verker.

2 Hva er teknologinøytralitet?

For å kunne diskutere bruken av teknologinøytralitet og hvorfor dette er et viktig tema å diskutere, er det nødvendig å klargjøre nærmere hva begrepet innebærer.

Teknologinøytralitet er en målsetning og et lovutformingsprinsipp som lovgiver benytter seg av for å sørge for at loven tar hensyn til samfunnets utvikling. Hva teknologinøytralitet innebærer er noe uklart, ettersom lovgiver verken har definert dette i lovtekst eller forarbeider. Som målsetning er det sentrale at lover skal følge med i den digitale utviklingen, og som lovutformingsprinsipp tar teknologinøytralitet sikte på at lovgiver unngår at lover blir for snevre i sin utstrekning.

Begrepet er som nevnt ikke definert av lovgiver, noe som gjør det problematisk å diskutere. Nødvendigheten av å ha en universal definisjon av begrepet i rettslig sammenheng gjør seg særlig gjeldende «når det gis føringer for hvordan lovbestemmelser skal utformes, og når det gis føringer om hvordan bestemmelser skal forstås.»,¹⁸ eller når det diskuteres hva som er gjeldende rett i domstolene. Dersom det brukes et begrep i flere forskjellige lovendringer eller kontekster uten at det er enighet om nøyaktig hva dette begrepet innebærer, skaper dette risiko for at samme prinsipp medfører forskjellige konsekvenser for retten avhengig av definisjonen som blir lagt til grunn. Resultatet kan bli at en endring som kom i stand for å gjøre loven mer konform, i virkeligheten gjør den fragmentert og ulik på forskjellige rettsområder.

¹⁶ Prop. 6 L (2016–2017) del 3.3.1.

¹⁷ Prop. 104 L (2016–2017) del 3.4.8.1 s. 35.

¹⁸ Kaltenborn (2019) s. 151.

På bakgrunn av dette behovet for avklaring, vil jeg derfor i det følgende forsøke å redegjøre for begrepets innhold basert på en rekke forarbeider, artikler og andre skriftlige kilder.

2.1 Definisjon

Fordi teknologinøytralitet er et vagt begrep, vil det være hensiktsmessig å starte i ordlyden. Siden det dreier seg om et sammensatt ord vil jeg først se nærmere på hva som menes med «teknologi».

Teknologi kan defineres ulikt ut i fra ulike sammenhenger.¹⁹ Store norske leksikon definerer teknologi som læren om teknikker, fremgangsmåter og hjelpemidler innenfor et bestemt område.²⁰ Hvis derimot en dataprogramutvikler snakker om teknologi så vil vedkommende sannsynligvis mene det vi kaller ny teknolog eller høyere teknologi, på grunn av feltet de jobber med. Med ny teknologi menes det moderne teknologi og frembringelser, slik som informasjonsteknologi (IKT) og nanoteknologi. Teknologi er med andre ord et vidt begrep, som både har en praktisk og en teoretisk betydning. I det videre vil jeg bruke høyskolelektor Jul Fredrik Kaltenborns definisjon fra hans vitenskapelig publikasjon, som er at teknologi er «kunnskapsbaserte hjelpemidler».²¹

Det neste definisjonen man må se nærmere på er hva som menes med «nøytralitet». Nøytralitet har også flere ulike definisjoner. I kjemien er noe nøytralt det som befinner seg midt i mellom syreholdig og basisk, mens en person kan være nøytral dersom man ikke har noen konkret mening eller holdning i en diskusjon. Generelt er nøytralitet omtalt som det som befinner seg mellom to ytterpunkter, eller det som ikke skiller seg ut.²²

Dette reiser spørsmål om hvilken definisjon av teknologi og nøytralitet lovgiver legger til grunn når begrepet teknologinøytralitet blir brukt. For veiledning på hva lovgivers intensjon er når de bruker begrepet teknologinøytral lovgivning, kan det være et nyttig virkemiddel å se på den negative definisjonen av begrepet.

¹⁹ Ledendal (2010) del 4.4.1.1.

²⁰ Store norske leksikon (2021).

²¹ Kaltenborn (2019) s. 149 fotnote 5.

²² Store norske leksikon (2021).

2.1.1 Negativt definert

Det motsatte av teknologinøytral lovgivning er teknologispesifikk lovgivning, som tilrettelegger for, eller favoriserer en eller flere typer teknologier over andre. En slik type lovgivning vil være problematisk av flere grunner. En årsak til at teknologispesifikk lovgivning er uønsket, er at en slik lovgivning vil begrense måtene å gjøre noe på, og dermed gjøre prosesser i samfunnet mindre effektive. I tillegg kan teknologispesifikke formuleringer føre til en del tilfeldige løsninger «[n]år måten teknologien er innrettet eller brukes på blir avgjørende for de rettslige løsningene».²³ En annen stor konsekvens er at teknologispesifikk lovgivning gir insentiver til å la være å utvikle nye løsninger som er mer effektive, og på den måten hindrer innovasjon og den teknologiske utviklingen i samfunnet.²⁴ Dette går imot blant annet selve formålet med opphavsretsreglene, som er å gi insentiver til kulturell produksjon.²⁵

Basert på dette virker det som lovgivers intensjon med teknologinøytral lovgivning er å sikre formuleringer som «i størst mulig grad [er] generiske og sikre[r] fleksibilitet for nye løsningsalternativer og endringer i risikobildet over tid.»²⁶

Dersom vi går ut i fra at det er dette meningsinnholdet lovgiver legger i begrepet teknologinøytralitet til grunn, er det allikevel grunn til å se nærmere på hvilke ulike tolkninger man kan ha av begrepet. Under skal jeg se på flere ulike betydninger lovgiver kan legge til grunn ved benyttelsen av teknologinøytralitetsbegrepet. Det er verdt å merke seg at det også kan tenkes flere tolkninger, slik at eksemplene under ikke vil gi et uttømmende bilde av begrepets utstrekning.

2.1.2 Nøytralitet mellom analoge og teknologiske løsninger

Ved første øyekast kan teknologinøytralitet, slik vi nå har definert det, virke som et prinsipp som skal sørge for at det ikke skal gjøres forskjell på analoge og digitale løsninger. Ved utforming av lov skal det legges til rette for at ordlyden ikke bare kan anvendes på digitale måter å fremstille et åndsverk på, men også skal gjelde for de mer gammeldagse måtene man kan opprette et verk på.

²³ Rognstad (2009) s. 536.

²⁴ Ledeldal (2010) del 4.4.1.2.4. Sekundærkilde. For primærkilde se Koger 2001, pp. 507-508.

²⁵ Åndsverkloven av 2018 § 1.

²⁶ Prop. 6 L (2016–2017) s. 20.

Hovedformålet med å benytte seg av teknologinøytral lovgivning er dermed at ordlyden skal få «anvendelse uavhengig av om man befinner seg i den analoge eller digitale verden.»²⁷ For opphavsretten innebærer dette at «Åndsverk i digital form har ... like sterk rettslig beskyttelse som åndsverk i analog form».²⁸ I praksis vil dermed et fysisk bilde som opphaver har malt ha like mye vern som et bilde opphaver har benyttet seg av Photoshop eller andre redigeringsprogrammer for å lage. Måten verket er fremstilt på vil være uinteressant i spørsmålet om det er vernet eller ikke ved en teknologinøytral lov.

2.1.3 Nøytralitet mellom teknologier

Teknologinøytralitetsprinsippet har i midlertid også en annen side. Lovens ordlyd skal ikke bare være nøytral mellom analoge og digitale løsninger, men den skal også legge til rette for bruken av ulike typer moderne og ny teknologi. Det skal dermed heller ikke gjøres forskjell på ulike teknologiske frembringelser eller potensielle fremtidige teknologiske nyvinninger.

Allerede i en innstilling til åndsverksloven fra 1983 ble det nevnt at teknologinøytralitet innebærer at «reglene ikke er bundet til en bestemt teknikk».²⁹ Dette har blitt fulgt opp i blant annet forarbeidene til ny straffelov som uttalte at teknologinøytralitet er at «bestemmelsene ikke forutsetter eller knytter an til en bestemt type teknologi.»³⁰ Uttalelsen trekker i retning i at lovgiver har ment at teknologi her knytter seg til ulike teknikker for å utføre en oppgave, og at nøytraliteten skal sikte på å ikke gjøre forskjell på disse. Alle teknologier skal likestilles, og det skal ikke legges mer til rette for en spesiell type teknologi enn for en annen. Et eksempel fra dagliglivet er at det ikke skal legges mer til rette for bruk av e-post enn for andre betryggende måter å sende informasjon på, noe jeg vil komme tilbake til senere.

En annen tolkning og bruk av begrepet er at dagens teknologi skal sidestilles med potensiell fremtidig teknologi. Det uttales i forarbeidene til endringer i tinglysingsloven, inkassoloven og tvangsfullbyrdelsesloven at «[ø]kt digitalisering og teknologisk utvikling gir grunn til å vurdere om det kan åpnes for mer teknologinøytrale løsninger.»³¹ Denne formuleringen leg-

²⁷ Prop. 104 L (2016-2017) del 3.4.8.1 s. 9.

²⁸ Prop. 65 L (2012-2013) del 2.1 s. 7.

²⁹ NOU 1983:35 kapittel 3, del 3.

³⁰ Kaltenborn (2019) s. 150. Sekundærkilde. For primærkilde se NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov, s. 153.

³¹ Prop. 6 L (2016-2017) del 3.3.1.

ger mer vekt på at nye teknologiske løsninger, altså ny teknologi, er det lovgiver prøver å tilrettelegge for.

Det kan bli en felle for lovgiver dersom teknologinøytralitet kun blir brukt i den betydning at det ikke skal gjøres forskjell på de kjente teknologiene i dag. Dette vil resultere i en lovtekst som ikke tåler tidens tann mer enn den vi hadde før det ble forsøkt å gjøre endringer for å tilpasse loven for dagens teknologi. Det er vanskelig å vite hva slags type teknologiske løsninger som vil utvikles i fremtiden, og det vil være nærmest umulig for lovgiver å forutse dette og ta høyde for det i loven. En lovtekst som kun nevner kjente teknologier kan man med andre ord si at i realiteten er teknologispesifikk fordi den kun retter seg mot teknologinøytralitet mellom teknologier vi har i dag, og dermed ekskluderer fremtidige teknologiske nyvinninger.

2.2 Hvorfor teknologinøytralitet?

Teknologinøytralitet har med økt hyppighet blitt brukt ved endring av lovtekster. Formålet med å endre lover til å være mer teknologinøytrale virker å være minimering av lovrevidringer hver gang det kommer en ny måte å gjøre noe på, for å få loven til å henge med i samfunnsutviklingen. Lovendringer som har kommet i stand med teknologinøytralitet i fronten inkluderer tinglysingsloven, inkassoloven, åndsverksloven og straffeloven for å nevne noen.

Revidering av lovtekst kan skape en mer bærekraftig lov og forhåpentligvis sikre at loven er like anvendelig i fremtiden som i dag. Jonas Ledendal kalte dette «future proofing the law» i sin avhandling.³² Departementet har også uttalt seg om målsetningen om å tilpasse loven etter mulige fremtidige løsninger. De har blant annet uttalt at:

«Departementet foreslår at det inntas en forskriftshjemmel i lovteksten som kan benyttes for eventuell fremtidig regulering av bl.a. «normaltiltak». Dette vil etter departementets syn være en smidig løsning som kan tilpasses utviklingen.»³³

Uttalelsen bekrefter at lovgivers intensjon med teknologinøytralitet er at lovverket skal være tilpasset samfunnsutviklingen. I tillegg er det viktig at loven ikke bare forholder seg til dagens eksisterende teknologi, slik som nevnt ovenfor i kapittel 2.1.3. Det er også viktig «[å] ta høy-

³² Ledendal (2010) del 4.4.1.2.2.

³³ Prop. 65 L (2012-2013) s. 54.

de for problemstillinger som man på lovgivningstidspunktet ikke hadde tenkt på, enten fordi man ikke har utredet godt nok alle teknologiske muligheter, eller fordi man ser for seg at rask teknologiutvikling vil bringe med seg nye løsninger i nær fremtid».³⁴ Dersom lovformuleringer ikke tar hensyn til dette, vil loven måtte revideres når det dukker opp nye teknologiske løsninger.

En viktig grunn for hvorfor nylige lovendringer ble foretatt var å «fjerne rettslige hindre for elektronisk kommunikasjon»,³⁵ noe som raskt ble en problemstilling ved fremveksten av internett og e-postkommunikasjon. Formuleringer som presiserte en spesifikk måte å gjennomføre noe på, gjorde at loven ble vanskelig å gjennomføre og lite effektiv. Dette ble blant annet tatt i betraktning da det ble diskutert bruken av ordet «nettsted» i åndsverkloven. Av forarbeidene fremgår det:

«For å omfattes av begrepet er det ikke avgjørende hva slags teknologi nettstedet og dets besøkende benytter. «Nettsted» er således ment å være teknologinøytralt med hensyn til hvordan eventuelle krenkelser gjennomføres. Dette betyr at også nettsteder som tilbyr strømming fra ulovlig kilde vil være omfattet – uavhengig av om sluttbruker gjør noe ulovlig.»³⁶

Diskusjonen tok opp viktige spørsmål om hva det skal fokuseres på når det kommer til teknologinøytral lovgivning. Det er ikke måten eventuelle lovbrudd blir gjennomført på som bør være fokuset ved teknologinøytralisering av lov, men at formålet med loven blir ivaretatt gjennom å inkludere alle mulige tilfeller av uønskede handlinger. Endringene lovgiver foretar med hensyn på teknologinøytralitet, skal harmonere bedre med ulike løsninger og teknologier i samfunnet. Begrunnelsen for valget av ny ordlyd knytter seg i mange tilfeller til at endringen skal sikre teknologinøytralitet, og skal sørge for at loven dekker det formål den var ment å dekke.

³⁴ Kaltenborn (2019) s. 155.

³⁵ Prop. 6 L (2016–2017) del 3.2.1.

³⁶ Prop. 65 L (2012-2013) del 4.8.3 s. 60.

Et eksempel på en formulering lovgiver har endret er «fremstille maskinlesbare eksemplar av datamaskinprogram»,³⁷ som ble endret til «fremstille digitale eksemplar av datamaskinprogram». ³⁸ Denne endringen tar hensyn til at det ikke er sikkert at alle eksemplarer av datamaskinprogrammer i fremtiden er maskinlesbare. En annen endring som ble gjennomført er der det fremgår av inkassoloven at noe skal fremsettes skriftlig. For eksempel skal betalingsoppfordring være «en skriftlig oppfordring». ³⁹ Her har lovgiver knyttet kravet om varsling til å kun gjelde skriftlig varsel, og dette skapte forvirring i forhold til om hvorvidt kommunikasjon gjennom elektronisk midler var å anses som skriftlig. Løsningen her ble at det ble tilføyd en egen tilleggsparagraf til inkassoloven i form av § 3 a, som klargjør at skriftlighetskravet ikke er til hinder for elektronisk kommunikasjon så lenge varsel gis på «en betryggende måte». Dette gjorde at lovgiver ikke behøvde å endre loven alle steder der skriftlig kommunikasjon kreves, men samtidig oppklarte rettstilstanden. Teknologinøytralitet var et av problemene lovgiver møtte i møte med denne endringen, og i diskusjonen om hvilken ordlyd som skulle velges det ble lagt vekt på at blant annet «elektronisk kommunikasjon» ikke var teknologinøytralt nok.

«Det er ikke gitt noen nærmere definisjon i lovteksten av hva som menes med «elektronisk kommunikasjon». Den teknologiske utviklingen gjør at en slik presisering raskt vil bli utdatert. Kravet til at elektroniske opplysninger og meldinger må være sendt på en «betryggende måte», vil imidlertid innebære begrensninger i hvilke elektroniske kommunikasjonskanaler som kan brukes. Spørsmålet er nærmere behandlet i punkt 3.4. Ved utvikling av nye teknologiske løsninger må disse vurderes konkret ut fra hensynene bak varslingsreglene.»⁴⁰

Igjen viser uttalelsen at det ikke skal presiseres på hvilken måte noe skal sendes, det er kun relevant for å oppnå formålet med loven at dette skjer på «en betryggende måte». ⁴¹

³⁷ Åndsverkloven av 1961 § 12 annet ledd bokstav b.

³⁸ Åndsverkloven av 2018 § 26 annet ledd bokstav b.

³⁹ Inkassoloven § 10 første ledd.

⁴⁰ Prop. 6 L (2016–2017) s. 47.

⁴¹ Inkassoloven § 3 a.

2.3 Fordeler og ulemper

En åpenbar fordel med å utforme lover på en måte som likestiller ulike teknikker og løsninger er at loven slipper å endres hver gang det dukker opp en ny løsning som loven ikke tar høyde for. Dersom loven hele tiden må endres vil dette ikke bare være tidkrevende, men det vil også bli en evig kamp om å få i stand lovendringer hver gang ny teknologi blir tatt i bruk. En slik kamp vil jussen aldri vinne, i det endringer i teknologi kan skje på et øyeblikk, mens endring av lov eller ny lovgivning kan ta måneder eller år å få ferdigstilt. Teknologinøytralitet vil dermed gjøre loven mer standhaftig mot store og plutselige endringer i samfunnet, slik som for eksempel Covid-19 pandemien. Lover som hadde mer teknologinøytrale formuleringer fungerte godt også etter at pandemien kom, mens lover som benyttet seg av formuleringer som at man må møte opp personlig og lignende måtte suppleres med nye midlertidige forskrifter og lignende.

Teknologinøytrale endringer kan også «bidra til effektivisering gjennom en utvidet adgang til elektronisk saksflyt.»⁴² Dette gjelder særlig endringer som ikke gjør forskjell på ulike teknologier, og gjør at formålet med loven bedre blir ivaretatt. Et eksempel på dette er at en teknologinøytral åndsverkslov vil oppfordre «til teknologisk og kulturell produksjon»,⁴³ ved å ikke favorisere nåtidens løsninger i ordlyden.

Det kan være uheldig å bruke teknologinøytralitet som utformingsprinsipp ettersom begrepe-
ne ordet er satt sammen av kan bety så mangt, slik som diskutert over. Begrepet 'teknologi-
nøytralitet' er veldig intetsigende, men også meget vidt, noe som gjør det vanskelig å skjønne
om lovgiver mener at begrepet skal bety det samme i ulike sammenhenger. Dette vil gjøre det
vanskelig å sørge for at teknologinøytralitet blir implementert med samme meningsinnhold i
ulike lover, når ulike rettsområder stiller opp mange spesifikke problemstillinger som kun
angår det spesifikke området. Et annet begrep kan være mer passende for det lovgiver faktisk
ønsker å oppnå med det de kaller teknologinøytral lovgivning. Hva dette begrepet skulle vært
er usikkert, men det bør i hvert fall diskuteres om dagens begrep er et godt begrep for å skape
lovtekst som er like holdbar for dagens teknologiske løsninger som for fremtidige.

⁴² (Prop. 6 L (2016–2017) del 1.

⁴³ Åndsverkloven av 2018 § 1.

En annen ulempe med å forsøke å lage teknologinøytrale lover er at det vil kreve mer av lovgiver å utforme lovtekst etter dette prinsippet. Det er mange problemstillinger som knytter seg til hva som vil være teknologinøytral lovtekst. Å skulle tilpasse loven til potensielle fremtidige teknologiske løsninger, i tillegg til de løsningene folk allerede er vant til, vil kreve at lovgiver har kompetanse på mer enn bare jus. En eventuell løsning på denne utfordringen vil være samarbeid mellom flere bransjer, der de med kompetanse innen andre sektorer vil ha en bedre ide om hva som holder på å utvikles innenfor deres område. De kan dermed veilede lovgiver i forbindelse med utforming av teknologinøytral lovtekst for å sikre at formålet med å gjøre loven teknologinøytral blir ivaretatt. En annen løsning er at det kan stilles høyere og andre krav til dem som ender opp som lovgiver allerede på studiet. Kompetanse innen informasjonsteknologi eller ingeniørkunst i tillegg til jus, vil kunne gi et bedre grunnlag for å utforme teknologinøytral lovtekst.

Det største problemet med teknologinøytral lovgivning er kanskje det at teknologinøytralt i dag ikke nødvendigvis betyr teknologinøytralt i fremtiden. Nye løsninger blir funnet opp hver dag, og det er umulig å forutse hvordan for eksempel åndsverk vil lages i fremtiden. Dersom lovtekst skulle blitt utformet på en slik måte at det omfavner alle tenkelige løsninger vil den ikke bare bli ekstremt vag og åpen for tolkning,⁴⁴ men den vil heller ikke da kunne omfatte de utallige mulighetene vi ikke enda har oppdaget.

Det kan stilles spørsmål til hvor etisk riktig det er å utforme loven etter et prinsipp om teknologinøytralitet. Hva som er teknologinøytralt vil variere for ulike mennesker, og det blir derfor et spørsmål om hvem som har definisjonsmakten. Lovgiver har ikke diskutert innholdet i begrepet, eller om det er en grense for hva som er *for* teknologinøytralt. Det har heller ikke blitt diskutert hvilken prioritering teknologinøytralitet skal ha opp mot andre prinsipper i forbindelse med utforming av lovtekst, eller i forhold til formålene som fremgår av loven. Skal prinsippet om teknologinøytralitet i loven gå foran en målsetning om å ha klar og forståelig lovtekst? Det blir uheldig dersom teknologinøytralitet skal gjennomføres for enhver pris, og om dette for eksempel skal prioriteres fremfor lovens formål. Et viktig spørsmål i forbindelse med disse problemstillingene er hvem som skal foreta disse avveiningene, og om disse bør ha en særlig kompetanse innen noe mer enn bare jus som nevnt over. Ettersom teknologi er noe som

⁴⁴ Ledendal (2010) del 4.4.4 s. 187.

stadig er i utvikling, vil en teknologinøytral lovgivning ha nytte av noen som har oversikt over feltet og hva som kan bli aktuelt av nye metoder i fremtiden.

2.4 Teknologinøytralitet i åndsverkloven overordnet

Det har blitt uttalt i forarbeidene til åndsverksloven at «[u]tgangspunktet er at opphavsretten gir en generelt utformet enerett som er teknologinøytral.»⁴⁵ Dette manifesterer seg flere steder i lovteksten. Blant annet er den viktige formuleringen «åndsverk» teknologinøytral. Formuleringen for hva som er et åndsverk i opphavsretten er at dette er et verk i hvilken som helst form, som er et resultat av «original og individuell skapende åndsinnsett».⁴⁶ Denne formuleringen er ikke til hinder for nye måter å fremdrive åndsverk på, og er heller ikke et hinder for eldre metoder. Det er heller ikke relevant hva slags type kunstnerisk kreasjon som blir skapt for hva som kan være et åndsverk, og dette muliggjør også at andre typer verk i fremtiden kan omfattes av begrepet.

Begrepet opphaver er også nokså nøytralt, men ikke i forhold til teknologi ettersom det krever at det er en fysisk person og ikke et dataprogram som kan skape noe og få rettigheter til et verk. Dette knytter seg til formålet med opphavsretten, som er å gi dem som skaper noe økonomisk enerett til det de har skapt og dermed gi «insentiver til kulturell produksjon».⁴⁷ Dette formålet ville ikke blitt ivaretatt dersom man ga rettigheter til noe annet enn en fysisk person. Presiseringen er også dratt frem i forarbeidene.⁴⁸ Dermed tar formuleringen ikke hensyn til at noe kan skapes av teknologi i seg selv med vilje, men i dette tilfellet vil det være som et resultat av at lovens formål blir ivaretatt.

Dette er som nevnt kun noen av mange eksempler på teknologinøytral lovtekst i åndsverkloven. Det er imidlertid ikke alt i åndsverkloven som er helt uproblematisk i forhold til målsettingen om teknologinøytralitet. Under vil jeg gå nærmere inn på noen av disse utfordringene knyttet spesielt til reglene om eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten, samt noen unntak.

⁴⁵ Prop. 104 L (2016-2017) del 3.4.8.1 s. 9.

⁴⁶ Åndsverkloven av 2018 § 2.

⁴⁷ Åndsverkloven av 2018 § 1 bokstav a.

⁴⁸ Prop. 104 L (2016-2017) del 3.3.1.

3 Opphavsrettens innhold

Det er flere ulike sider ved opphavsrettens innhold, hvor hver av dem presenterer utfordringer i forhold til teknologinøytralitet. Man snakker gjerne om de ulike råderettene til opphaver, og unntak fra disse. Reglene er ikke absolutte og det er ingen ting i veien for at opphaver kan overdra sin rett til noen andre ved avtale jf. åvl. § 67. I følge forarbeidene til endringer for 1961-loven er begrunnelsen for enerettene at «det er rimelig, og også hensiktsmessig ut fra ønsket om å stimulere åndsproduksjonen, at opphavsmenn og andre rettighetshavere får inntekt av utnyttelse av deres verk og prestasjoner.»⁴⁹ Dette formålet må alltid måtes opp mot samfunnets interesser på den andre siden, jf. åndsverklovens § 1 bokstav b.

Opphavsretten gir for det første en opphaver av et verk enerett på eksemplarfremstilling av sitt åndsverk, hvor reglene i liten grad har endret seg fra de tidligste bestemmelsene om opphavsrett i Norge.⁵⁰ Eksemplarfremstillingsvernet skal sikre at ingen andre enn skaperen til verket kan kopiere og distribuere verket for egen økonomisk vinning, og dermed dra nytte av en annens åndsinnsetning. For det andre har opphaver en enerett på å tilgjengeliggjøre verket for allmennheten jf. åvl. § 3. Denne retten skal essensielt sikre det samme som vernet for eksemplarfremstilling, at ingen skal kunne snylte på den originale skaperen ved å presentere et verk som sitt eget. Til slutt er det en rekke unntak fra eneretten til eksemplarfremstilling i åndsverkloven. Unntakene jeg vil ta for meg inkluderer unntak for midlertidige eksemplarer, unntaket om strømming, unntaket om fremstilling av eksemplarer kun til privat bruk, og unntak for databaser og dataprogrammer. Årsaken til at jeg vil se nærmere på disse unntakene er at de, kanskje enda bedre enn de generelle reglene om eksemplarfremstilling, illustrerer problemene med teknologinøytralitet.

I møte med målsetningen om teknologinøytralitet kan det stilles spørsmål ved teknologinøytraliteten til ulike begreper og situasjoner som oppstår ved bruk av enerettsreglene. Relevante problemstillinger er blant annet om «eksemplarfremstilling» og «tilgjengeliggjøring» er teknologinøytrale begreper, og hva reglene innebærer. I tillegg må det diskuteres om reglene fungerer teknologinøytralitet i praksis og om hvordan reglene kan videreføres i møte med nye teknologier.

⁴⁹ NOU 1983:35 kapittel 3 del 5.

⁵⁰ Sml. § 1 i åndsverkloven fra 1930 og § 3 i åndsverkloven av 2018.

På bakgrunn av dette skal jeg nedenfor diskutere hvordan disse ulike fasettene av opphavsrettsvernet forholder seg til teknologinøytralitet i teorien, i tillegg til å se på hvordan teknologinøytralitet i bestemmelsene er gjennomført i praksis.

3.1 Eksemplarframstilling

Opphavsretten gir opphaveren til et verk enerett på å «fremstille varig eller midlertidig eksemplar av åndsverket, uavhengig av på hvilken måte og i hvilken form dette skjer».⁵¹ Dette innebærer at alle kopier som blir tatt av et verk og ikke er godkjent av opphaver, er et brudd på eneretten.

Reglene om eksemplarframstilling strekker seg tilbake til de første reglene om opphavsrett, som gav forlag enerett på å fremstille kopier av et verk.⁵² Denne kopiretten ble viktigere og viktigere ettersom det ble lettere å fremstille kopier i takt med utviklingen av framstillingsteknikker i samfunnet. Formålet bak eneretten til eksemplarframstilling er å gi skapere av åndsverk økonomiske insentiver til å bringe frem verk.

Eksemplarframstillingretten er ment å være teknologinøytral i likhet med resten av opphavsrettsreglene, slik som nevnt i kapittel 2.4. Forholdet mellom opphavsrett og den digitale utviklingen har lenge vært problematisk slik som nevnt innledningsvis, og eksemplarframstillingsreglene har helt fra åndsverkloven fra 1930 inneholdt formuleringer for å prøve å imøtekomme denne utfordringen. Den gang het det at opphaver har enerett på å «rå over sitt verk ved å mangfoldiggjøre det i hvilken som helst skikkelse».⁵³ Dette ga loven mulighet for å omfatte måter åndsverk kunne mangfoldiggjøres som ikke var kjent på det tidspunktet loven trådte i kraft.

Spørsmålet er om dagens regler faktisk er teknologinøytrale, og om de blir gjennomført på en slik måte at teknologinøytralitet, samt om formålet med reglene, blir ivaretatt.

⁵¹ Åndsverkloven av 2018 § 3 første ledd bokstav a.

⁵² Rognstad (2019) s. 23.

⁵³ Åndsverkloven fra 1930 § 1.

3.1.1 Er eksemplarframstillingretten teknologinøytral?

Et eksemplar er ifølge Store norske leksikon «et avtrykk av bok, dokument eller lignende som det er utgitt flere av.»⁵⁴ På engelsk er det naturlig å snakke om «a copy» som et eksemplar, og opphavsrett på engelsk handler om denne retten til «copyright». Dersom man legger denne definisjonen til grunn, virker begrepet som det knytter seg kun til fysiske kopier. Ettersom reglene ble utviklet med muligheten for å lage og distribuere fysiske kopier i bakhodet, bærer reglene preg av å være utdaterte. Selve begrepet «eksemplarframstilling» blir noe rart å snakke om med dets originale meningsinnhold når det kommer til digitale verker, eller andre måter å dele/tilgjengeliggjøre for allmennheten et verk på i fremtiden.

Et eksemplar i lovens forstand derimot, er et eksemplar uansett om det dreier seg om et digitalt eksemplar eller et analogt. Dette fremgår blant annet av tillegget «uavhengig av på hvilken måte og i hvilken form dette skjer» i åvl. § 3 første ledd bokstav a. Dermed knytter ikke begrepet seg til noen spesifikk teknologi, men tar høyde for andre måter å fremstille eksemplarer på. En slik formulering vil kunne ta høyde for andre mulige måter verk kan bli kopiert eller utnyttet på i fremtiden, i tillegg til å sørge for at formålet med reglene blir ivaretatt selv om teknologien endres.

Lovgiver har her valgt å utvide definisjonen av ordet til også å gjelde digitale eksemplarer for at begrepet skal kunne benyttes om ny teknologi. Dette har medført at begrepet er av en helt annen karakter enn før, og dermed passer bedre på dagens teknologiske situasjon. Utvidelsen av begrepet har skjedd som en følge av utviklingen av teknologi i samfunnet. En slik transformering av meningsinnholdet kan virke som en god løsning ved første øyekast, og akkurat i det øyeblikket det blir gjort. En utfordring blir dersom lovgiver fortsetter å strekke begrepet til å inkludere flere andre meningsinnhold enn det begrepet originalt inneholder. Faren ved dette er at begrepet til slutt blir strukket ut til å gjelde så mange scenarioer og tilfeller, at det blir til noe abstrakt og uanvendelig. Dette er en fin balanse lovgiver alltid må ha i bakhodet. Lovregler må være generelle nok til å gjelde de tilfellene formålet med loven er ment til å dekke, men samtidig være konkrete nok til at det går an å forstå hva det siktes til.

Et annet problem med eksemplarframstillingsreglene er hvordan disse gjennomføres i praksis. Reglene har, som jeg har sett på ovenfor, blitt tilpasset nye teknologiske løsninger slik at ulike

⁵⁴ Store norske leksikon (2021).

måter å kopiere på også favnes av ordlyden i loven. Et eksempel på hvordan åndsverkloven er tilpasset på denne måten er Per Olav Torgnesskars formulering i presentasjonen «Fotojuss for arkiv, bibliotek og museum» for kulturrådet:⁵⁵

«Retten til eksemplarframstilling er teknologinøytral, det vil si at eneretten også gjelder kopiering til andre format enn det opprinnelige, for eksempel fra analogt til digitalt eksemplar.»

Det oppstår i midlertid problemer med teknologinøytraliteten til eksemplarframstilling i praksis. Det er klart at det er lov å ta en analog kopi av et digitalt verk, men spørsmålet er om det er lov å ta en digital kopi av et analogt verk uten å krenke opphavsmannens enerett. En kopi bør være likestilt med en annen kopi, men som poengtert i kulturrådets veiledning for fotojuss for arkiv, bibliotek og museum:

«Institusjonen har ansvar for at brukeren ikke tar en digital kopi av det digitaliserte materialet. Det vil si at brukeren ikke skal kunne sende bildet til seg selv eller andre på e-post, eller laste det over på en minnepinne, CD-rom eller lignende. Det som derimot er tillatt er at brukeren kan ta en papirutskrift, eller få en papirkopi av fotografiet til privat bruk etter åndsverkloven § 12. Det at brukeren ikke kan ta en digital kopi til privat bruk, kan sies å komme i en viss konflikt med at privatbruksbestemmelsen i åndsverkloven § 12 skal være teknologinøytral.»⁵⁶

Denne differensieringen er begrunnet fra lovgivers side med at det er egne bestemmelser som gjelder for datamaskinprogrammer og databaser, i tillegg til at loven skulle harmoneres med internasjonale direktiver.

Slike begrunnelser illustrerer noen av problemene opphavsretten står ovenfor når det kommer til teknologinøytralitet. Det kan virke som det oppstår problemer når det kommer nye internasjonale direktiver og regler som Norge må forholde seg til. De nye reglene blir ofte separert ut

⁵⁵ Torgnesskar (2011) s. 18.

⁵⁶ Torgnesskar (2011) s. 46. Se også fotnote 87: «Det følger av opphavsrettsdirektivet (Rdir. 2001/29/EF) artikkel 5 (2) b) at reproduksjoner etter privat-bruksbestemmelsen kan skje på et hvert medium foretatt av en fysisk person til privat bruk». Merk også at den § 12 det refereres til her er unntaket for privat bruk etter 1961 loven.

som en egen bestemmelse for å harmonere mest mulig med de internasjonale reglene, som for eksempel de egne bestemmelsene i åvl. om databaser som ble innført på bakgrunn av databasedirektivet.⁵⁷ En slik implementering av internasjonale bestemmelser resulterer i en norsk lov der ethvert teknologispesifikt unntak blir gjort til en egen bestemmelse og tilføyd på denne måten.

Mange av de samme problemstillingene vil man også møte ved fremstillingsbegrepet. Eneretten i åvl. § 3 gir opphaver rett på å fremstille slike eksemplarer av sitt verk som diskutert ovenfor. Ideen om fremstilling av en kopi knytter seg til at det i opphavsrettens ungdomstid ikke var mange måter å kopiere noe på. Man kunne for eksempel male et maleri helt likt som originalen, eller man kunne trykke tekst som noen hadde opphavsrett til. I moderne tid er det mye lettere å fremstille eksemplarer nå enn før og dette har skapt noe forvirring i forhold til om ulike digitale løsninger kan bidra til å fremstille eksemplarer av et verk.

I utgangspunktet kan ordlyden 'fremstille' virke teknologinøytral. Den knytter seg ikke til en bestemt måte å kopiere noe på, og åpner også for ulike typer måter å skape eksemplarer på i fremtiden. Problemet er igjen at i likhet med ordet 'eksemplar' har meningsinnholdet blitt utvidet på en slik måte at ordet har mistet noe av sin originale mening. Der ordet originalt vil være synonymt med å 'produsere' eller 'lage' noe, har det blitt utvidet til å gjelde passive handlinger så vel som aktive.

I følge veiledningen fra kulturrådet og forarbeidene til endringer i 1961-loven, vil både digitalisering av et verk og overføring av et verk til en innretning som kan gjengi det, være tilfeller av eksemplarframstillinger i lovens forstand.⁵⁸ Et eksempel er «[n]år et fotografi digitaliseres er dette en eksemplarframstilling i åndsverklovens forstand.»⁵⁹ Også «[d]et å legge ut verket på Internett (opplasting) medfører både eksemplarframstilling».⁶⁰ Dette vil ikke være direkte framstillinger, men framstillinger som skjer som en effekt av at man vil oppnå noe annet.

⁵⁷ Rdir. 96/9/EF.

⁵⁸ NOU 1983:35 kapittel 2 og Torgnesskar (2011) s. 46.

⁵⁹ Torgnesskar (2011) s. 102.

⁶⁰ Vyrje (2016) note 3 til åndsverkloven av 1961.

Ved digitalisering av et verk vil formålet sjelden være å fremstille et eksemplar av verket, men snarere å gjøre det tilgjengelig på et annet medium enn før. Dersom digitalisering av et verk utgjør en fremstilling av et eksemplar, så vil dette gi en uheldig fordel til skapere som lager analoge verk fremfor dem som lager digitale verk. Som det fremgår av sitatet fra Kulturrådets veiledning ovenfor, gjelder dette også kun den ene veien. Både digitalisering av et analogt verk og en analog kopi av et digitalt verk til private formål vil resultere i at en kopi av verket. Blir det da riktig å skille mellom disse to tilsynelatende like tilfellene? Dette er nok et resultat av at lovgiver i stor grad har forsøkt å regulere de ulike måtene å gjøre noe på, i stedet for å sørge for at resultatet av ulike handlinger blir beskyttet. Dermed vil kanskje eksemplar-fremstillingsreglene virke teknologinøytrale på overflaten, men ved gjennomføringen av reglene ser man at dette ikke nødvendigvis er tilfellet. Det poengteres av Ledendal i hans avhandling at selv om lovteksten fremstår som teknologinøytral, betyr det ikke at implementasjonen og gjennomføringen vil være det.⁶¹

3.2 Tilgjengeliggjøring for allmennheten

Den andre delen av eneretten til verket etter åvl. § 3 er å «gjøre verket tilgjengelig for allmennheten». Dette knytter seg til den retten en opphaver har til å råde over sitt verk ved at ingen har rett til å vise det frem før han eller hun offentliggjør det. Retten til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten gjelder ikke bare første gangs tilgjengeliggjøring, men hver enkelt gang dette gjøres. I følge forarbeidene til åndsverkloven fra 2018 skal formuleringen ‘tilgjengeliggjøring for allmennheten’ være «teknologinøytralt og dekker både eneretten til spredning av eksemplar, offentlig fremføring og offentlig visning av verket.»⁶² Hva som regnes som tilgjengeliggjøring fremgår av bestemmelsens annet ledd bokstav a til d. De to første bokstavene knytter seg til tilgjengeliggjøring av eksemplarer av verket, spredningsretten, og de to siste handler om fremføringsretten og visning av verket på annen måte, også kalt visningsretten.

I forhold til teknologinøytralitet kan det virke som bokstav a ikke byr på noen særlige problemer. Etter bokstav a gjøres et verk tilgjengelig for allmennheten når «eksemplar av verket frembys til salg, utleie eller utlån eller på annen måte spres til allmennheten». Den tar høyde for eksemplarer uten å nevne på hvilket medium slikt eksemplar må ligge. I tillegg presiseres noen eksempeltilfeller for spredning, og formuleringen «på annen måte spres til allmennhe-

⁶¹ Ledendal (2010) del 4.4.4.

⁶² Ot. Prop. Nr. 46 (2004/2005) del 3.2.2.

ten»⁶³ er inntatt for å ikke ekskludere andre former for spredning som kan tenkes at finner sted i fremtiden. Problemene med teknologinøytraliteten til bokstav a blir mer tydelige i det man ser nærmere på den siste delen av bestemmelsen.

Dette med spredning av et verk til allmenheten er både et fornuftig tillegg, samtidig som det kan skape problemer. Det er positivt på den måten at det er en teknologinøytral formulering som ikke gjør forskjell på ulike måter å spre verk til allmenheten på, men det er også negativt fordi det er en såpass generell ordlyd at det er vanskelig å vite hva den faktisk omfatter. Å spre noe til allmenheten er kanskje en litt for generell formulering til å være en del av lovteksten. Dette gjør det vanskelig å forstå hvilke tilfeller som eventuelt vil falle utenfor, og skaper merarbeid for domstolene på å avklare hva bestemmelsen innebærer. Bokstav a er et typisk forsøk på å lage en teknologinøytral lov som i teorien møter målsetningen om teknologinøytralitet, men som i praksis er så intetsigende og vag at den ikke går an å bruke.

To andre tilfeller der verk gjøres tilgjengelig for allmenheten, er der «eksemplar av verket vises offentlig uten bruk av tekniske hjelpemidler» jamfør bokstav b og der «verket fremføres offentlig» etter bokstav c. Det er klart at bokstav b ikke er teknologinøytral, da denne spesifikt ekskluderer «tekniske hjelpemidler».⁶⁴ Det er interessant at lovgiver har valgt å bruke ordlyden «vises offentlig» for den teknologispesifikke bestemmelsen, men har valgt formuleringen «fremføres offentlig» for bokstav c, som er ment å være mer teknologinøytral. Som kulturrådet nevner i sin veiledning for fotojuss for arkiv, bibliotek og museum om ordlyden 'offentlig fremføring':

Hvis man legger ut bildefilen på Internett eller overfører den i et nettverk, er dette i tillegg en offentlig fremføring av det verket man har digitalisert.» Fotnote 147: «Visning» er det ordet vi ville ha brukt i dagligtale, men siden visningen skjer på en skjerm med hjelp av dataoverføring, vil dette være en fremføring i lovens forstand.»⁶⁵

Dette illustrerer at fremføring og visning av et eksemplar i stor grad dreier seg om det samme, og at ordene kan brukes om hverandre. Slik bestemmelsen fremstår, virker det som man kun-

⁶³ Åndsverkloven av 2018 § 3 annet ledd bokstav a.

⁶⁴ Åndsverkloven av 2018 § 3 annet ledd bokstav b.

⁶⁵ Torgnesskar (2011) s. 102, fotnote 147.

ne byttet plass på de to formuleringene uten å endre meningsinnholdet i bestemmelsene. Ved å også innfortolke digitale visninger som offentlige fremføringer vil man, slik jeg har diskutert tidligere, utvide meningsinnholdet til å gjelde mer enn det «fremføre» originalt betyr. Fremføres offentlig siktet originalt til skuespill eller musikkopptredener med et publikum til stede, mens slik meningsinnholdet er tolket her blir det utvidet til også å gjelde digital tilgjengeliggjøring. Samtidig er det vanskelig å se for seg at verk kan vises til allmennheten på måter som ikke er en fremføring eller som inkluderer teknologiske hjelpemidler. Dette illustrerer hvordan det noen ganger er nødvendig å tilføye teknologispesifikke unntak fra reglene for å presisere hvilke situasjoner hovedregelen er ment til å gjelde.

Det skal riktignok påpekes at kulturrådets betraktninger er fra 2011, og at man på det tidspunktet ikke hadde den særegne § 3 annet ledd bokstav d som ble inntatt i 2018. I tillegg kan lovgivers valg av ordlyd begrunnes med hensynet til konsumpsjonsreglene. Disse fremgår av åvl. §§ 27 og 28, og handler om at verk kan «spres» eller «vises» offentlig dersom verket er utgitt eller opphaver har overdratt rettighetene til verket til noen andre. Lovgiver ønsker ikke at et verk skal kunne fremføres offentlig selv om det er overdratt til noen andre enn opphaver, da dette i større grad krenker opphaverens rett til å økonomisk dra nytte av sin innsats. De har derfor valgt å differensiere mellom de to ulike formene for tilgjengeliggjøring av åndsverk til allmennheten.

Bokstav d tar spesifikt for seg overføring til allmennheten ved kringkasting eller andre måter som gjør at folk selv kan bestemme når de får tilgang til verket, slik som typisk man har når noe blir delt på internett. I følge denne er et verk tilgjengeliggjort for allmennheten når «verket overføres til allmennheten, i tråd eller trådløst, herunder når verket kringkastes eller stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.» Bestemmelsen er forsøkt å gjøres teknologinøytral ved å inkludere både «i tråd eller trådløst»,⁶⁶ selv om det vil gi lite mening i dag å snakke om kringkasting eller rådighetsstillelse på måten det siktes til i bokstav d, uten at dette involverer digitale løsninger. Dermed kan man si at bokstav d først og fremst retter seg mot ny teknologi, og dermed i praksis ikke vil fungere som en teknologinøytral bestemmelse.

⁶⁶ Åndsverkloven av 2018 § 3 annet ledd bokstav d.

Forskjellen mellom overføring og fremføring til allmennheten er noe uklar, men det sentrale er at fremføring gjøres med et publikum til stede mens overføring ikke gjelder direkte fremvisning av et verk. Hva som regnes som overføring til allmennheten har det vært opp til EU domstolen å bestemme, og det finnes i dag en del rettspraksis på området. Dette betyr kanskje at det er en ordlyd som ikke er konkret nok, fordi den ønsker å inkludere alle typer måter å tilgjengeliggjøre noe til allmennheten på. I teorien vil bestemmelsen dermed være teknologinøytral, men i praksis blir det så vanskelig å forstå hva den innebærer at det har vært behov for avklaring fra domstolene. Dette er et godt eksempel på hvordan forsøk på teknologinøytral lovtekst kan gjøre at bestemmelser blir vage og intetsigende.

3.3 Midlertidige eksemplarer og andre unntak

Eneretten til eksemplarfremstilling etter opphavsretsreglene er fravikelig på visse vilkår. Det er flere unntak rundt om i åndsverkloven som gjør unntak for spesifikke tilfeller av eksemplarfremstillinger. Blant disse er unntaket for midlertidige eksemplarer i § 4, unntaket for strømming i § 3 tredje ledd, unntaket om eksemplarer til privat bruk i § 26 og unntaket for visse prosesser når det kommer til databaser § 41.

På grunn av at lovgiver har utvidet meningsinnholdet i begrepene i noen av hovedreglene om opphaverens eneretter, har loven blitt så vag at det er vanskelig å vite hva som faktisk omfattes av bestemmelsene og ikke. Dette problemet har blitt forsøkt løst ved å innføre unntaksregler som også presiserer hva hovedreglene ikke skal gjelde. Det største eksempelet på dette er kanskje unntaket i § 4 om midlertidige eksemplarer, men dette gjelder også flere steder i loven. Spesielt i dagens samfunn gir det lite mening å snakke om at det ikke skal være lov å fremstille midlertidige eksemplarer av digitale løsninger, ettersom det aller meste i dag blir delt eller lastet ned ved å lagre et eksemplar på en datamaskin.

Disse unntakene er dermed helt nødvendige, da de klargjør hva reglene gjelder samtidig som de gjennomfører et av hovedformålene med opphavsretten som er å «ivareta en rimelig balanse mellom rettighetshavernes interesser på den ene siden og brukernes og allmennhetens interesser på den andre siden».⁶⁷

⁶⁷ Åndsverkloven av 2018 § 1 bokstav b.

3.3.1 Midlertidige eksemplarer etter § 4

Et av de viktigste unntakene fra forbudet mot å fremstille eksemplarer uten godkjenning fra opphaver, er unntaket i § 4 om visse midlertidige eksemplarer. Bestemmelsen ekskluderer spesifikt datamaskinprogrammer og databaser jf. andre ledd, og gjør med dette forskjell på ulike teknologier. Begrunnelsen for dette er at det gjelder egne unntak for dataprogrammer og databaser i §§ 41 og 42. Presiseringen reiser i midlertid spørsmål om hva slags typer midlertidige eksemplarer § 4 faktisk gjelder.

Ifølge første ledd er det kun tilfeldig fremstilte midlertidige eksemplarer eller forbigående fremstillinger av midlertidige eksemplarer som unntaket gjelder for. I tillegg må disse midlertidige eksemplarene være en «integreert og vesentlig del av en teknisk prosess»,⁶⁸ og ha som formål å gjøre det mulig å benytte seg av et verk på lovlig vis eller muliggjøre «en overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter».⁶⁹ Unntaket gjelder dermed kun under helt spesifikke og konkrete vilkår. Bestemmelsen gjelder allikevel ikke hvis fremstillingen av slikt midlertidig eksemplar har «selvstendig økonomisk betydning».⁷⁰ Samlet sett fremstår unntaket som uklart og uforutsigbart da disse vilkårene kun vil gjelde i ytterst få tilfeller.

For veiledning av hva bestemmelsen i praksis gjør unntak for, kan man se på en lovkommentar til bestemmelsen fra juni 2019. Av denne fremgår det at dagens § 4 er en direkte videreføring av § 11a i 1961-versjonen av loven, som ble innført i 2005.⁷¹ Allerede da hadde utviklingen og utbredelsen av internett begynt å skape problemer i forhold til hva som utgjorde ulovlig og lovlig bruk av et verk, og det ble nødvendig å lage et unntak for prosesser som skjer ved vanlig databehandling. Uten unntakene blir det nærmest umulig å sikre den delen av opphavsrettens formål som er å «legge til rette for at det på en enkel måte kan avtales bruk av åndsverk».⁷² Noen av måtene verk kan brukes på internett krever at visse midlertidige eksemplarer fremstilles. Forarbeidene fra 2005 diskuterer tilfellene der dagens § 4 kommer til anvendelse, og trekker frem følgende:

⁶⁸ Åndsverkloven av 2018 § 4.

⁶⁹ Åndsverkloven av 2018 § 4 bokstav c.

⁷⁰ Åndsverkloven av 2018 § 4 bokstav c.

⁷¹ L12.05.1961 nr. 2 Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven). § 11a ble innført ved lov 17. juni 2005 nr. 97.

⁷² Åndsverkloven av 2018 § 1 bokstav c.

«Unntaket som relaterer seg til overføring i nettverk knytter seg for det første til situasjoner hvor opphavsrettslig vernet materiale mellomlagres som en forutsetning for transport i nettverk. Videre kan også den mellomlagring som skjer for å gjøre overføringssystemene mer effektive omfattes av unntaket, for eksempel internetttilbyders midlertidige lagring av hjemmesider i såkalte proxyservere.»⁷³

Uttalelsen understreker at unntaket er ment å gjelde for ulike teknologiske prosesser som ikke kan gjennomføres uten at et slags eksemplar blir mellomlagret og senere slettet fra datamaskinens minne. Dette er et veldig teknologispesifikt unntak nettopp fordi det ikke bare ekskluderer analoge midlertidige eksemplarer, men også alle andre teknologiske løsninger enn de løsningene som innebærer midlertidig lagring på akkurat den måten som beskrives i § 4. På denne måten er bestemmelsen kanskje for konkret. På en annen side er bestemmelsen også veldig vid, og i opphavsrettsdirektivets fortale dras det frem at regelen også bør omfatte nettlesing (browsing) i de tilfellene der vilkårene oppfylles.⁷⁴ Ettersom det må presiseres hvilke teknologier som faktisk er omfattet, er dette nok et eksempel på at lovteksten er vag og vanskelig å tyde.

Nettlesing er også problematisk ettersom den lagringen som skjer blir merkelig å kalle for et brudd på opphaverens rettigheter. Lagringen som skjer ved dataprosessering og mellomlagring er et middel til et mål. Om det målet er lovlig bruk av verket eller gjøre verket tilgjengelig for privat bruk, så er det ikke mellomlagringen i seg selv som er målet med handlingen. Ved en ulovlig eksemplarframstilling vil målet være å kopiere verket slik at det finnes flere eksemplarer av det enn før når handlingen er gjennomført, og er dermed av en helt annen karakter enn eksemplarene som blir til som en følge av en dataprosess. Det er noe uheldig dersom loven ikke gjør forskjell på handlinger som er ment å skade opphaverens rettigheter og de som tilfeldigvis oppfyller vilkårene for krenkelse av opphavsretten, men som ikke er ment å gjøre det.

Unntaket illustrerer godt hvordan gamle begreper blir vridd til å passe på dagens løsninger, og viser også hvorfor dette er problematisk. Dette er et av de store problemene opphavsretten har møtt i forhold til å være teknologinøytral, og har medført at loven til slutt består av uhåndter-

⁷³ Ot. Prp. Nr. 46 (2004-2005 Del 5).

⁷⁴ Direktiv 2001/29/EF fortalens punkt 33.

lige og vanskelige bestemmelser som knytter seg til et fåtall av konkrete tilfeller. Dermed er det nødvendig å legge til teknologispesifikke unntak for å klargjøre hva reglene faktisk innebærer. Dette gjør igjen at loven blir så vag og fragmentert at den blir umulig å navigere. Denne problemstillingen blir enda tydeligere dersom man sammenligner unntaket for midlertidige eksemplarer med unntaket for strømming.

3.3.2 Unntak for strømming i § 3 tredje ledd

Til tross for å være en form for midlertidig eksemplarfremstilling, er strømming tatt inn som et teknologispesifikt unntak i § 3 tredje ledd. Strømming er definert som «overføring av data, bilder eller lyd fra en sender til en eller flere mottakere»,⁷⁵ og innebærer ofte at det blir lagret midlertidige eksemplarer på en datamaskin. Tredje ledd presiserer at strømming eller annen bruk av åndsverk som «åpenbart i strid med denne loven er gjort tilgjengelig for allmennheten på Internett eller annet elektronisk kommunikasjonsnett når bruk fra den ulovlige kilden er egnet til å skade opphaverens økonomiske interesser i vesentlig grad» medfører brudd på opphavsrettens regler.

Unntaket for strømming ble innført som en følge av en uklarhet om hvorvidt strømming av ulovlig tilgjengeliggjorte verk utgjorde brudd på opphaverens enerett etter 1961-loven, såkalt muliggjøring av piratsstrømming.⁷⁶ Dette ble imidlertid klargjort av EU-domstolen i avgjørelsen C-527/15 fra 2017. Dommen fastslo blant annet at innhold som er strømmet fra kilder som ulovlig gjør verk tilgjengelig for allmennheten, medfører et inngrep overfor opphaver. Dette ble begrunnet med at det vil stride mot den normale utnyttelse av opphaverens verk, og innebærer urimelig skade for rettighetshaverens legitime interesser dersom slik bruk av verk skulle vært lovlig.⁷⁷ Begrunnelsen samsvarer med formålet til opphavsretten som er at opphavere skal gis økonomiske insentiver til å skape åndsverk.⁷⁸ Etter avklaringen ble det klart at slik strømming av ulovlig tilgjengeliggjorte verk absolutt er et brudd på opphavsretten.

Det kan diskuteres om et slikt forbud gir mer fordeler for rettighetshaver enn det som er rimelig i forhold til allmennhetens interesser jf. § 1 bokstav b. Denne problemstillingen har lovgi-ver løst ved å innta regler om strenge ansvarskrav i lovteksten, slik at det bare er forsettlig

⁷⁵ Wikipedia (2021).

⁷⁶ Vyrje (2019) note 11 til åndsverkloven av 2018.

⁷⁷ Stichting Brein v Jack Frederik Wullems avsnitt 70.

⁷⁸ Åndsverkloven av 2018 § 1.

handlinger som kan straffes. Det skal også være «åpenbart» at verket som strømmes har vært gjort tilgjengelig for allmennheten i strid med loven. Dette knytter seg i stor grad til at det blir for mye å kreve at en bruker på internett alltid er klar over hvor alt av innhold kommer fra og om dette er lovlig tilgjengeliggjort eller ikke.

Tredje ledd knytter seg som nevnt spesifikt til den måten å bruke internett på som kalles strømming. Dette ekskluderer både analoge måter å bruke et verk på, samtidig som det også begrenser unntaket til kun å gjelde den spesifikke teknologien. Dette har lovgiver forsøkt løst med formuleringen «eller på annen måte bruke åndsverk»,⁷⁹ som skal hjelpe til å fange opp alle andre tilfeller av bruk av ulovlig tilgjengeliggjorte verk. Bestemmelsen fremstår dermed som noe unødvendig spesifikk, ettersom man også ville ha fanget opp strømming ved kun å benytte formuleringen «bruke åndsverk» uten å referere til strømming. Man ville også ha fanget opp de tilfellene av strømming lovgiver ønsker ved å si at de midlertidige eksemplarene som skapes ved strømming ikke er lovlige midlertidige eksemplarer etter § 4. Dette er blant annet uttalt i forarbeidene slik:

«Det tredje vilkårs andre alternativ relaterer seg til midlertidige eksemplarer som fremstilles utelukkende for å muliggjøre en lovlig bruk av et verk. Om for eksempel et verk spilles av ved hjelp av en avspiller i en datamaskin, forutsetter dette at det fremstilles midlertidige eksemplarer av verket, og dette er et forhold som etter unntaket her ikke skal omfattes av opphavsmannens enerett til eksemplarfremstilling.»⁸⁰

Selv om det var behov for avklaring om hvorvidt strømming spesifikt skulle være brudd på opphavsretten, går det stikk i strid med målsetningen om en teknologinøytral lovtekst når man begynner å lage egne unntak for spesifikke teknologier. Poenget med avklaringen var at det skulle slås fast at all bruk av verk som tidligere var ulovlig tilgjengeliggjort er ulovlig bruk av et åndsverk. Dermed virker det unødvendig å fokusere på å en konkret måte ulovlig bruk kan skje på. Faren med dette er at loven blir for spesifikk til at den faktisk rammer de tilfellene som ennå ikke har manifestert seg som problematiske.

⁷⁹ Åndsverkloven av 2018 § 3 tredje ledd.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) del 3.1.4.1.

Et lignende problem oppstår ved lenking av en artikkel eller å lagre og sende den som vedlegg. Rognstad går i dybden på dette i sin artikkel: «Opphavsrettens innhold i en multimedieverden».⁸¹ Han trekker blant annet frem at dersom resultatet av to handlinger er det samme, blir det kunstig å skille mellom dem. Dermed er reguleringen på dette punktet teknologispesifikk, og ikke teknologinøytral, noe som kan føre til at det er helt tilfeldig hvilke metoder som omfattes av opphavsretten og hvilke som faller utenfor. Dette selv om sluttresultatet er det samme, slik som nevnt ovenfor.

Lovgiver har ved unntaket for strømming valgt å fokusere på en av flere mulige måter som ulovlig bruk kan skje på, i stedet for å forby det uønskede resultatet som flere handlinger kan føre til. Som poengtert over, er bestemmelsen heller ikke strengt tatt nødvendig ettersom strømming og midlertidig kopiering av en ulovlig tilgjengeliggjøring uansett ikke vil være en lovlig midlertidig eksemplarframstilling etter § 4.⁸² Unntaket for strømming i § 3 tredje ledd fremstår dermed etter min mening som en bestemmelse som kunne vært unntatt fra loven uten særlige negative konsekvenser. Dette gjelder spesielt siden det er avklart av domstolene at piratstrømming er en krenkelse av opphavsretten. De tilfellene som eventuelt vil være problematiske, vil uansett fanges opp av andre bestemmelser som ikke differensierer mellom ulike teknologier.

3.3.3 Kopiering til privat bruk i § 26

Ved gitte vilkår kan også enkelte eksemplarer fremstilles til privat bruk etter § 26, og dermed ikke være underlagt eneretten til eksemplarframstilling i § 3. Vilkårene er at det verket som det gjøres kopi av, allerede er offentliggjort etter § 10 og at kopiering ikke gjøres på grunnlag av et allerede ulovlig fremstilt eksemplar eller i den hensikt å tjene noe på eksemplarframstillingen, i «ervervsøyemed». Allikevel kan eksemplarframstilling til privat bruk ikke gjøres ved for eksempel digitale kopier av datamaskinprogram eller databaser jf. andre ledd bokstav b og c. En rekke andre unntak fra unntaket er listet opp i bestemmelsens andre og tredje ledd, blant annet egne unntak for personer med nedsatt funksjonsevne.

⁸¹ Rognstad (2009) s. 537.

⁸² Vyrje (2019) note 11 til åndsverkloven av 2018.

Privatbruksunntaket er begrunnet i at det ikke vil stride med opphaverens interesser, da det ikke vil foreligge noen økonomisk ulempe for han dersom et verk blir brukt og fremstilt eksemplarer av i privat sammenheng. Dette fordi de blir kompensert ved årlig bevilgninger etter § 26 fjerde ledd. På bakgrunn av dette blir det vanskelig å kunne se begrunnelsen for noen av differensieringene slik som blir diskutert over. En digital kopi av et datamaskinprogram som kun brukes i privat sammenheng vil ikke kunne skade opphaverens økonomiske fordel noe mer enn en privat kopi av en analog tekst. Det fremgår også av en lovkommentar til § 26 at begrensningen likevel ikke er til hinder for kopiering til privat bruk av analoge datamaskinprogrammer,⁸³ noe som klart differensierer mellom ulike teknologier og dermed ikke kan kalles teknologinøytral. I følge kulturrådets veiledning som jeg har referert til tidligere er det også lov å foreta analoge kopier av digitale verk, men ikke motsatt. Det er dermed lov med en analog kopi av et digitalt verk og det er lov med en digital kopi av et digitalt verk, men det er ikke lov med en digital kopi av et analogt verk. Av tre forskjellige tilfeller der utfallet og handlingen går ut på det samme, vil kun én av disse medføre brudd på opphavsretten. Igjen er fokuset til lovgiver måten noe blir gjort på i stedet for utfallet av handlingene, noe som er problematisk ettersom det gjør at de rettslige løsningene kan bli nokså tilfeldige.⁸⁴

Slike begrunnelser illustrerer noen av problemene opphavsretten står ovenfor når det kommer til teknologinøytralitet. Det virker som det oppstår problemer når det blir innført egne regler for spesifikke typer teknologier. Ettersom «nordiske lovgivere ikke [har] reguleringsfrihet på opphavsrettsområdet»,⁸⁵ vil dette ofte skje når det kommer nye internasjonale direktiver og regler som Norge må forholde seg til. Nye regler fra internasjonalt hold blir ofte lagt til den eksisterende norske lovteksten som egne bestemmelser, noe som resulterer i en norsk lov med mange teknologispesifikke unntak. I tillegg blir det for vanskelig å lage en teknologinøytral bestemmelse som klarer å omfatte de tilfellene lovgiver ønsker, men som samtidig ekskluderer uønsket kopiering av for noe spesifikt, for eksempel spillprogrammer. Dermed blir det nærmest umulig å ha en teknologinøytral lov. I stedet får vi en lov der de viktigste bestemmelsene blir forsøkt gjort så teknologinøytrale som mulig, men med flere unntak og unntak fra disse igjen som knytter seg til teknologispesifikke problemer og løsninger.

⁸³ Rieber-Mohn (2019) note 40 til åndsverkloven av 2018.

⁸⁴ Rognstad (2009) s. 536.

⁸⁵ Rognstad (2009) s. 545.

3.3.4 Databaser

De egne reglene om datamaskinprogrammer og databaser er et resultat av gjennomføringen av Norges internasjonale forpliktelser. Reglene ble implementert gjennom flere nye bestemmelser i åvl. i samsvar med EDB-direktivets fortale artikkel 5.⁸⁶ Direktivet ble innført i 1996 og er «basert på prinsippene i Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske åndsverk.»⁸⁷ Formålet med direktivet var å klargjøre hvilke typer av databaser som er vernet av opphavsretten, og hva vilkårene for vern skal være.

Behovet for å ha egne regler for dataprogrammer og databaser er knyttet til det tidligere diskuterte problemet med at opphavsrettens viktigste begreper ikke passer godt på noen av dagens teknologiske løsninger. Dermed er det behov for å lage egne teknologispesifikke regler og unntak. Utgangspunktet er at disse reglene ikke er teknologinøytrale, som er i strid med målsetningen om at opphavsretten skal være teknologinøytral. Spørsmålene disse reglene reiser er derfor av en annen natur enn de øvrige problemstillingene jeg har sett på tidligere i kapittel 3. Hovedspørsmålet for databasevern og -unntak vil først og fremst være om det er problematisk at reglene er så teknologispesifikke. Det er selvsagt andre problemstillinger som vil komme opp, blant annet nødvendigheten av egne regler for databaser og om meningsinnholdet samsvarer med definisjonen.

Databasevernet ble innført som en egen bestemmelse i åndsverkloven som et ledd av gjennomføringen av databasedirektivet, som Norge implementerte gjennom EØS-avtalen i vedlegg XVII nr. 9a. Disse reglene gjelder kun for de verkene loven definerer som dataprogrammer og databaser etter åvl. § 24. Vernet for databaser går ut på at en opphaver får enerettslig vern for innholdet i en database ved uttrekk fra, eller gjenbruk av databasen.⁸⁸ Eksempler på hva som er en database er listet opp i bestemmelsens første ledd, og listen er ikke uttømmende slik det fremgår av ordlyden «eller lignende arbeid». Databaser inkluderer blant annet en samling av opplysninger slik som et «formular, en katalog, en tabell, et program».⁸⁹ Det sentrale for å få denne samlingen opphavsrettslig vernet er at «innsamling, kontroll eller presentasjon

⁸⁶ Rdir. 1991/250/EF artikkel 5 første ledd.

⁸⁷ Europalov (2021)».

⁸⁸ Åndsverkloven av 2018 § 24 første ledd.

⁸⁹ Åndsverkloven av 2018 § 24 første ledd.

av innholdet innebærer en vesentlig investering». Dette knytter seg til formålet med opphavsretten, som er å gi skaperen av noe økonomisk vern for den innsats han har lagt i verket.

I likhet med begrepene innenfor eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten, har meningsinnholdet i åvl. § 24 også blitt utvidet. Databasevernet er et teknologispesifikt konsept tilpasset til en bestemt teknologi, men også her vil begrepet i lovens forstand være utvidet til å gjelde andre typer samlinger av data. Definisjonen av en database fra store norske leksikon er at det er «en samling data lagret på et elektronisk medium.»⁹⁰ Ved å strekke betydningen av begrepet til å gjelde for eksempel også analoge kataloger og tabeller, risikerer man at anvendelsen av lovregelen om databaser blir intetsigende og vanskelig. Dette fører igjen til at man blir nødt til å innføre enda en egen teknologispesifikk bestemmelse for at folk skal forstå at det dreier seg om databaser. Denne problemstillingen er noe av grunnen til at det har vært nødvendig å lage nye bestemmelser med unntaksregler, slik som § 4 for eksemplarframstillingsreglene, og unntaket for databaser i § 41.

Unntaksreglene i § 41 forutsetter at man har rett på lovlig bruk etter avtale med opphaver. Unntakene fra eksemplarframstillingretten og endringer av verkene ved databaser, knytter seg i stor grad til at eksemplarframstilling eller endring av databasen kan være nødvendig for å «bruke programmet i samsvar med dets formål».⁹¹ Dette knytter seg igjen til forholdsmessighetsvurderingen i § 1 og også tretrinnsvurderingen som ble oppstilt i Bernkonvensjonens artikkel 9 annet ledd og TRIPS-avtalens artikkel 13.⁹² Det vil ikke gi mening om lovlig bruk av et verk allikevel regnes som en opphavsrettskrenkelse på grunn av at prosessene som muliggjør bruken også fremstiller eksemplarer. Noen typer nyere teknologi går det praktisk talt ikke an å benytte seg av dersom de vanlige reglene for eksemplarframstilling for eksempel skulle gjelde også for disse. Derfor har det vært hensiktsmessig å ha egne regler om dette i § 41.

Spørsmålet er om disse reglene strengt tatt er nødvendige, ettersom man også har regler for midlertidige eksemplarer som er en del av en teknisk prosess som muliggjør bruk av verket etter § 4. Begrunnelsen knytter seg nok til at eksemplarer som blir fremstilt, og endringer som

⁹⁰ Store norske leksikon (2021).

⁹¹ Åndsverkloven av 2018 § 41 første ledd.

⁹² TRIPS er en internasjonal avtale fra 1994 mellom medlemmene av Verdens handelsorganisasjon (WTO) om opphavsretten og de nærstående rettighetene, spesielt i forhold til handel.

blir gjort i forbindelse med bruk av databasen ikke alltid vil være midlertidige eller forbigående. Databaser og andre lignende teknologier er verk av en helt annen sort enn de tradisjonelle verkene opphavsretten ble skapt for å verne. Dermed passer nok ikke de eksisterende reglene til bruken av denne typen verk. Dersom lovgiver skulle prøvd å inkorporere vern og unntak for databaser i lovverket slik det var før, hadde dette medført en utvidelse av ordlyden. Dette er dratt frem som et problem ovenfor, og dermed vil det kanskje være bedre å tilføre nye teknologispesifikke regler for nye teknologier heller enn å vri og vende på begrepene i den eksisterende loven til de passer.

Ved spørsmålet om det er problematisk å snakke om en teknologinøytral opphavsrett når det er egne bestemmelser for spesifikke teknologier, er det viktig å ha formålet med disse reglene i bakhodet. Formålet er nettopp å beskytte noen som har lagt inn en innsats i å skape noe fra rettighetskrenkelser. Her kommer noe av problemet med teknologinøytral lovgivning inn, fordi det ikke har blitt diskutert hva som skal prioriteres over noe annet. Dersom det var slik at teknologinøytralitet skal gjennomføres for enhver pris så må formålet bak reglene komme i andre rekke, og det blir et stort problem at opphavsretten har teknologispesifikke regler. I midlertid gir lovgiver et signal om at formålet med loven skal trumfe målsetningen om teknologinøytralitet, ved å implementere regler som knytter seg til spesifikke teknologier. Dette er som sagt ikke uttalt noe sted fra lovgivers side, men noe man kan komme frem til ved å se på oppbygningen av loven. Oppbygningen, og det faktum at loven inneholder teknologispesifikke unntak, viser at det er viktigere å innføre regler for å beskytte opphaverens rettigheter enn at loven er ett hundre prosent teknologinøytral.

4 Oppsummeringer og betraktninger

Som nevnt flere ganger er teknologinøytralitet problematisk ettersom det ikke har blitt diskutert nok av lovgiver selv. Mangelen på en felles definisjon av begrepet som brukes gjennomgående i flere lover er et gjennomgående problem som kan forplante seg.

Når det kommer til opphavsretten har teknologinøytralitet, som jeg har vært inne på, alltid vært et problem. Særlig problemstillingene jeg har tatt opp i kapittel 3 er problemer som bare kommer til å bli større jo lengre tid det går. Dersom det ikke blir gjort endringer i begrepene som er såpass sentrale for opphavsretten, vil man måtte fortsette å utvide meningsinnholdet og fortsette å vri situasjoner til å passe ordlyden helt til ordene ikke er å kjenne igjen. Det samme vil gjelde det å måtte fortsette å legge til teknologispesifikke unntaksregler og presiseringer.

Dette vil også bare bli vanskeligere, og gjøre loven uoversiktlig og upraktisk med tid. I tillegg vil disse problemene igjen føre til en gjennomføring av loven som ikke er teknologinøytral og som utelater visse teknologier uten at det foreligger særlig grunnlag for dette. En slik gjennomføring vil skape en lov som er for vilkårlig og uklar, og øke behovet for rettspraksis eller teknologispesifikke unntak som gjør reglene for opphavsrett uoversiktlige.

4.1 Oppsummeringer

Det fremstår som at opphavsretten har gått i en felle ved å regulere teknologispesifikke måter å fremstille eksemplarer og tilgjengeliggjøre verk på, uten å ha i bakhodet at det er resultatet som teller. Et så dynamisk område som opphavsretten bør heller sikte på å ivareta lovens formål i første rekke, i stedet for å innføre nye særregler hver gang en ny teknologi blir skapt. Dette er også dratt frem i forarbeidene som en målsetning i forarbeidene fra 2012-2013:

«Forutsatt at det foreligger en slik krenkelse av rettigheter som er beskyttet etter åndsverkloven, er det ikke avgjørende på hvilken måte dette har skjedd. Bestemmelsene er i denne forstand teknologinøytrale, og vil også være anvendelige der krenkelsen har skjedd ved ulovlig strømming.»⁹³

Det er dermed viktigere å skape regulering som sørger for å opprettholde et formål, heller enn å regulere måtene man kan komme til å nyttiggjøre seg av et verk på. Dette vil faktisk være mer teknologinøytralt enn en lovtekst som er teknologinøytral i teorien, men som i praksis ekskluderer spesifikke tilfeller av den handlingen lovgiver ikke ønsker at skal gjennomføres.

Loven trenger å være mer fleksibel enn det den er i dag, og ikke prioritere en teknologinøytral ordlyd fremfor en gjennomføring som sikrer formålet. Rognstad beskriver dette godt i sin artikkel «Opphavsrettens innhold i en multimedieverden».⁹⁴ Dette medfører også at lovgiver må klargjøre hvilken rang målsetningen om teknologinøytralitet har i forhold til andre prinsipper og målsetninger i loven. Det vil ikke være heldig å prioritere et lovutformingsprinsipp som skal sikre mindre behov for revidering av lovteksten, over det loven faktisk skal regulere.

⁹³ Prop. 65 L (2012-2013) Del 6.4 s. 84.

⁹⁴ Rognstad (2009) s. 541.

Det må også diskuteres om visse eldre begreper som har fulgt opphavsrettens fra dens begynnelse, bør pensjoneres til fordel for noen nye begreper som er mer representative for digitale løsninger. På denne måten unngår man problemet med at meningsinnholdet i begrepene utvides og vris til å passe de ulike tekniske løsningene som har vokst frem i takt med den digitale utviklingen i samfunnet. Dersom begrepene ikke blir revidert til mer nøytrale og generelle begreper, blir vage og abstrakte formuleringer et stort problem slik jeg har vært inne på i det foregående.

Det blir vanskelig å lage en teknologinøytral bestemmelse som klarer å omfatte de tilfellene lovgiver ønsker, men som samtidig ekskluderer uønsket kopiering av for noe spesifikt. Dermed blir det nærmest umulig å ha en teknologinøytral lov. I stedet får vi en lov der de viktigste bestemmelsene blir forsøkt gjort så teknologinøytrale som mulig, men med flere unntak og unntak fra disse igjen som knytter seg til teknologispesifikke problemer og løsninger.

4.2 Mulige løsninger

For å imøtekomme noen av problemene opphavsretten har hatt i møte med ny teknologi, er det verdt å se på hva slags løsninger som best kan gjøre loven mer teknologinøytral og fremtidsrettet.

Et godt eksempel på en løsning som både tar høyde for eksisterende teknologi og teknologiske løsninger som vi enda ikke vet hva innebærer, er formuleringer som den foreslått i forarbeidene til finansavtaleloven. Der ble det diskutert hva som skulle være det teknologinøytrale alternativet til at noe ble sendt pr. post. Løsningen ble at det ikke burde «stilles konkrete krav [...] til hva som vil være en betryggende metode».⁹⁵ Et annet eksempel er formuleringen i åvl. § 3 om at eksemplarframstillingen gjelder «uavhengig av på hvilken måte og i hvilken form dette skjer». Dette harmonerer godt med både formålet å ikke gjøre forskjell på kjente teknologiske løsninger, og at det skal tas hensyn til mulige nye teknologier. Ved regler som dette vil det være «funksjonalitet teknologien har» som er det viktigste loven regulerer, «slik at bestemmelsen ikke låses til dagens teknologiske løsninger».⁹⁶ Slike generelle formuleringer vil sikre at alle måter å utføre en uønsket handling på vil omfattes av lovteksten, samtidig som det er spesifikt nok til at loven er forståelig.

⁹⁵ Ot.prp. nr. 41 (1998–99) s. 26.

⁹⁶ Kaltenborn (2019) s. 149.

Andre tiltak som kan løse mange av problemene med teknologinøytral lovtekst, er ikke-uttømmende lister med eksempeltilfeller som ordlyden i loven er ment å ramme. I åndsverkloven er dette allerede gjort blant annet i § 2, der det listes opp hva slags verk som kan oppfylle kravet til å være et åndsverk. Det at listen ikke er uttømmende presiseres ved ordlyden «slik som» før oppramsingen. En løsning som oppnår det samme er formuleringer slik som «på lignende måte», som blant annet ble benyttet i forbindelse med endringer i straffeloven.⁹⁷ Formålet med formuleringen var «å fange opp tilfeller som reelt sett burde rammes, men hvor det med Straffelovrådets formulering kunne være tvilsomt om [loven] fikk anvendelse.»⁹⁸ Problemene med teknologinøytralitet jeg har belyst over viser at det er et stort behov for flere formuleringer i stil med disse, for å sikre at fremtidige og andre tilfeller også blir omfattet av lovens ordlyd.

Avslutningsvis må det nevnes at endringer for å gjøre åndsverkloven mer standhaftig i møte med nye teknologiske løsninger er et vanskelig tema. Det er viktig å ha i bakhodet at opphavsretten og de andre immaterielle rettighetene generelt i stor grad reguleres av internasjonale direktiver. Dermed er det ingen underdrivelse når Rognstad skriver at «[e]ndringer må nok skje på nasjonalt nivå før det kan være noen som helst grunn til å håpe på gjennomslag internasjonalt.»⁹⁹ Han poengterer også at «vellykkede nasjonale løsninger på de vanskelige problemene vi står overfor i opphavsrettens møte med digital teknologi, kan tenkes å påvirke internasjonale løsninger på sikt.»¹⁰⁰ Lovgiver har et selvstendig ansvar for at norsk lov er en teknologinøytral lov, både når det kommer til en teknologinøytral ordlyd i teorien og når det kommer til en teknologinøytral gjennomføringen av denne ordlyden i praksis.

Jobben med å skape en lov som vil være bærekraftig i forhold til ny teknologi blir aldri ferdig. Det kommer alltid til å dukke opp nye løsninger og nye typer verk som vil trenge vern, og det kommer til å kreve konstant oppmerksomhet fra lovgiver for å følge med på utviklingen. Det beste som kan gjøres er å tydeliggjøre og diskutere noen av problemene jeg har tatt for meg i

⁹⁷ Kaltenborn (2019) s. 155. Primærkilde er Ot.prp. nr. 35 (1986–87) s. 20.

⁹⁸ Kaltenborn (2019) s. 155.

⁹⁹ Rognstad (2009) s. 545.

¹⁰⁰ Rognstad (2009) s. 545.

denne oppgaven, og sørge for at de løsningene som velges er gjennomtenkte og velbegrunnede.

5 Litteraturliste

Litteratur / Juridisk teori

- Europalov «Databasedirektivet: rettslig vern av databaser» <https://www.europalov.no/rettsakt/databasedirektivet-rettslig-vern-av-databaser/id-3551> hentet 17.05.2021.
- Kaltenborn (2019) Kaltenborn, Jul Fredrik. «Teknologinøytralitet og datakriminalitet – særlig om klassifiseringen av begrepet datasystem» Tidsskrift for strafferett årgang, nr. 2 2019, s. 148–167. Universitetsforlaget 2019.
- Ledendal (2010) Ledendal, Jonas. «Copyright protection of software under the TRIPS agreement Undertittel: software reengineering and reverse ingeneering in the context of international trade law» Lund University 2010.
- Rieber-Mohn (2019) Rieber-Mohn, Thomas. Norsk lovkommentar til åndsverkloven av 2018 § 26. *Gyldendal rettsdata 2019. Hentet 04.05.2021.*
- Rognstad (2009) Rognstad, Ole-Andreas «Opphavsrettens innhold i en multimedieverden - om tradisjonelle opphavsrettsbegrepers møte med digital teknologi» NIR 6/2009 s. 531–547.
- Rognstad (2019) Rognstad, Ole-Andreas med bidrag fra Birger Stuevold Larsen, «Opphavsrett» 2. utgave. Universitetsforlaget 2019.
- Store norske leksikon «database» <https://snl.no/database> hentet 15.04.2021.
- Store norske leksikon «nøytral» <https://snl.no/n%C3%B8ytral> hentet 15.04.2021.
- Torgnesskar (2011) Torgnesskar, Per Olav. «Fotojuss for arkiv, bibliotek og museum» Norsk kulturråd 2011. <https://www.kulturradet.no/documents/10157/77fcbafd-b0f0-4966-9d0a-a889abb25949> hentet 01.02.2021.
- Vyrje (2016) Vyrje, Magnus Stray. Norsk lovkommentar til åndsverkloven av 1961. *Gyldendal rettsdata 2016. Hentet 04.05.2021.*

Vyrje (2019)	Vyrje, Magnus Stray. Norsk lovkommentar til åndsverkloven av 1918. <i>Gyldendal rettsdata 2019</i> . Hentet 04.05.2021.
Wikipedia	«fjernsyn» https://no.wikipedia.org/wiki/Fjernsyn hentet 15.04.2021.
Wikipedia	«radio» https://no.wikipedia.org/wiki/Radio hentet 15.04.2021.
Wikipedia	«strømming» https://no.wikipedia.org/wiki/Str%C3%B8mming hentet 15.04.2021.

Norske rettskilder

Lover

1930	Lov 6. juni 1930 nr. 17 om åndsverker.
1961	Lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven).
1988	Lov 13. mai 1988 nr. 26 om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav (inkassoloven).
2018	Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).

Forarbeider

NOU 1983:35	<i>Endringer i åndsverkloven m.v.</i>
Ot.prp. nr. 41 (1998–99)	<i>Om lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven).</i>
Ot.prp nr. 46 (2004–2005)	<i>Om lov om endringer i åndsverkloven m.m.</i>
Prop.65 L (2012–2013)	<i>Endringer i åndsverkloven (tiltak mot krenkelser av opphavsrett m.m. på Internett).</i>
NOU 2016:24	<i>Ny straffeprosesslov.</i>
Prop.104 L (2016–2017)	<i>Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven).</i>
Prop. 6 L (2016–2017)	<i>Endringer i tinglysningsloven, inkassoloven og tvangsfullbyrdelsesloven mv. (teknologinøytralitet).</i>

Rettspraksis

HR-2017-2165-A (Il Tempo Gigante).

HR-2007-1613-A (Huldra).

Utenlandske rettskilder

Lover

Dronning Annes lov 1709 22-23

1791 Lov av 19. januar 1791

Det franske dekret 19. juli 1793

Traktater/direktiver

Opphavsrettsdirektivet *Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2001/29/EF av 22. mai 2001 om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet. [Infosoc-direktivet – Opphavsrettsdirektivet].*

Databasedirektivet *Europaparlamentets- og rådsdirektiv 96/9/EF av 11. mars 1996 om rettslig beskyttelse av databaser (Databasedirektivet).*

EDB-direktivet *Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2009/24/EF av 23. april 2009 om rettslig beskyttelse av edb-programmer (kodifisert utgave) (EØS-relevant tekst).*

Bernkonvensjonen *Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstneriske verk av 9. september 1886.*

Verdenskonvensjonen *Verdenskonvensjonen om opphavsrett, internasjonal konvensjon om beskyttelse av litterære, kunstneriske og fotografiske verk av 6. sept. 1952, endret i Paris 1971.*

TRIPS-avtalen *«Trade-related aspects of intellectual property rights» av 15. april 1994, ratifisert av Norge den 7. desember 1994.*

Rettspraksis

C-527/15 Stichting Brein v Jack Frederik Wullems.